

ბიულეტენი

№ 21
1999
მარტი

საქართველოს
სტრატეგიული კვლევებისა
და განვითარების ცენტრი

მხირა ბიზნესი საქართველოში

პრივატიზაცია

ეკონომიკური მიმოსილვა

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

C 00 - 01539

**საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა
და განვითარების ცენტრი**

დავით ამბულაძე
ანა ჩიგუხაშვილი

მცირე ბიზნესი საქართველოში 3

ბრიგოლ ფანცულაია

პრივატიზაცია 17

დავით ლომიძე

ეკონომიკური მიმოხილვა 30

„Privatisierung in Georgien“
(„privatisazia“), georgisch, 40 S.
Englische Annotation „Privatisierung. Kleinunternehmen in Georgien“, 5 S.
Informationsblatt „Staatshaushalt“, georgisch, 7 S.
Seminarreihe „Wirtschaft, Finanzen und Sozialpolitik“ vom März 1999
FES Georgien und Zentrum für strategische Forschungen und Entwicklung
Georgiens

მცირე ბიზნესი საქართველოში

■ დავით ამალაშვილი ანა ჩიბუხაშვილი

მცირე ბიზნესის სექტორის განვითარება საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტი უნდა გახდეს, რადგან მას შეუძლია გადააწყვეტი როლი ითამაშოს საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების და ქვეყანაში ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური პრობლემების დაძლევის საკითხში. მცირე საწარმოები ხელს უწყობენ კონკურენციისა და თავისუფალი მენარმოების განვითარებას, ქვეყნის შიგნით მოქმედ ათასობით საწარმოს არ ძალუქს რაიმე ზენოლა მოახდინოს საკუთარი პროდუქციის სარეალიზაციო ფასზე აღნიშნული პროდუქციის ბაზარზე ამა თუ იმ ფირმის უმწინველო წილის გამო. არსებულ გარემოში მცირე ფირმები თვითონ გამოდიან კონკურენციის სუბიექტებად, ამიტომაც ისინი იძულებული ხდებიან პერმანენტულად ეძიონ საკუთარი წარმოების ტექნოლოგიური სრულყოფისა და პროდუქციის გაუმჯობესების გზები.

მცირე ბიზნესის სექტორის განვითარება საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტი უნდა გახდეს

ახალი და მცირე ზომის ფირმები უფრო ქმედითუნარიანნი არიან სამუშაო ადგილების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი გაუმჯობესების საქმეში, ვიდრე ძველი, მსხვილი საწარმოები. ამას ადასტურებს აშშ-სა და დასავლეთ ევროპის ქვეყნების გამოცდილება და აგრეთვე დსთ-ს ფარგლებში ჩატარებული ადრეული კვლევები.

მცირე საწარმოების ბაზაზე შექმნილი ახალი სამუშაო ადგილები შესაძლებლობას იძლევა შედარებით უმტკივე ნეულოდ მოვახდინოთ საბჭოთა კავშირიდან გადმოყოლილი გიგანტი საწარმოების რესტრუქტურირაცია, რაც საქართველოში სანაღმარო იქნება, რომ ბიზნესი ასახავდეს ადგილობრივ საბაზრო მოთხოვნებს.

ასევე აღნიშვნის ღირსია, რომ სტაბილურ ეკონომიკას, რომელიც მოიცავს მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებს, შეუძლია მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს ქვეყნის დემოკრატიული რეფორმებისა და პოლიტიკური სტაბილურობის საქმეში.

მცირე საწარმოების მართვას არ ესაჭიროება დიდი კაპიტალი, ძალზედ რთული ტექნოლოგიები,

მენეჯმენტისა და მარკეტინგის სრულყოფილი ან სიღრმისეული ცოდნა, ამიტომაც ყოველ ინიციატივიან ადამიანს აქვს შესაძლებლობა ხორცი შეასხას საკუთარ იდეას. ამასთან მცირე საწარმო წარმოადგენს უფრო მსხვილი ფირმების ჩამოყალიბების საფუძველს. მცირე ბიზნესი, განსხვავებით მსხვილისაგან, იძლევა შესანიშნავ პირობებს ტექნიკური და კომერციული იდეების სწრაფი რეალიზაციისათვის.

განსაკუთრებით დიდია მცირე ბიზნესის როლი მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების საქმეში. მცირე საწარმოები გაცილებით მოქნილი არიან, ვიდრე შედარებით მსხვილი საწარმოები, ამიტომაც მათ აქვთ საშუალება ადვილად მოახდინონ ადაპტირება საბაზრო კონიუქტურის ნებისმიერ ცვლილებაზე, დროისა და რესურსების ნაკლები დანახარჯების პირობებში. ყოველივე ამაში მცირე საწარმოებს ეხმარება ბაზართან და მომხმარებელთან უშუალოდ შეხების ქონა და ვინრო სპეციალიზაციის ტექნიკური პერსონალი. მძაფრი კონკურენცია დარგის შიგნით, დამატებით ზენოლას უქმნის მცირე საწარმოების ხელმძღვანელებს, რომლებიც მუდმივად ახლის ძიებაში იმყოფებიან. ასევე აღნიშვნის ღირსია ის ფაქტი, რომ მცირე საწარმოს შიგნით უფრო ძლიერია ერთსულოვნება და საკუთრების შეგრძნება, ვიდრე დიდში.

მცირე ბიზნესის განვითარება ძველადან სამალუტო შემოსავლების გადინების თავიდან აცილების ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალებაა

მცირე საწარმოები გამოდიან როგორც დიდი კომპანიების მომსახურენი და მიწოდებლები, რაც მთლიანობაში უწყობს ხელს ქვეყანაში ბიზნესის განვითარებას. ამასთან, დიდი კომპანიების მიწოდებლების წრის გაფართოება ხელს უწყობს ქვეყანაში სექციალიზაციის გაფართოებას. კარგ მაგალითს წარმოადგენს გერმანული ავტომშენებლობის მრეწველობა. ამ დარგში რამოდენიმე მსხვილი კომპანია მოღვაწეობს, რომელთათვის მაკომპლექტებელ ნაკეთობათა მიწოდება და მომსახურების განწევა ძირითადად 30 000-მდე მცირე საწარმოს საშუალებით ხორციელდება. შრომის ამგვარმა დანაწილებამ განაპირობა სწორედ გერმანიის

ავტორმრეველობის მნიშვნელოვანი წარმატება. მცირე სანარმოები როგორც წესი შედარებით უმნიშვნელო როლს თამაშობენ ქვეყნის ექსპორტის გაფართოების საქმეში, სამაგიეროდ ფასდაუდებელია მისი მნიშვნელობა სავალდებულო რეზერვების ეკონომიის მხრივ. მცირე სანარმოები ძირითადად იმ პროდუქციის მწარმოებლებზე არიან, რომლებიც ქვეყანაში იმპორტის საშუალებით შემოიტანება, რაც იმპორტის შეზღუდვის და შესაბამისად სავალდებულო შემოსავლების ქვეყნის გარეთ გადინების თავიდან აცილების ერთერთ საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენს.

ცენტრალური გეგმიური ეკონომიკის პირობებში მცირე სანარმოები განიცდიდნენ დიკონომიკის სახელმწიფოს მხრიდან, ხოლო დღეს კი მათ უდებიათ მრავალი დაბრკოლებისა და შეზღუდვის პირობებში არსებობა, რაც გაზრდამავალი პერიოდისათვის არის დაზარალებული. ამიტომაც მცირე ბიზნესის განვითარებაზე ორიენტაციის აღება, ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ჯანსაღი ბიზნეს გარემოს შექმნას და უფრო სწორი კურსის ჩამოყალიბებას, რაც მსხვილი სანარმოებიდან მცირე სანარმოებზე აქცენტის გაკეთებაში გამოიხატება.

ვცირე ბიზნესის განვითარება მცირე ბიზნესის განვითარებას

მცირე სანარმოების, როგორც ცალკე კატეგორიის გამოყოფა ხდება იმ მიზნით, რომ სახელმწიფომ გარკვეული მხარდაჭერა გაუწიოს და დაუმხროს მათ. დახმარების ფორმებზე ქვემოთ გვეყვება საუბარი, ხოლო აქ შეიძლება გამოიყვანოს ის უმნიშვნელოვანესი მომენტები, რომელიც ამგვარი პოლიტიკის ერთერთ სახისკეთ შედეგს წარმოადგენს. მცირე ბიზნესის სანარმო-თათვის უფრო ხელსა-ყრელი გარემოს შექმნა საშუალებას მოგვცემს გარკვეულწილად შევამციროთ „შავი ბაზრის“ მოცულობა ქვეყანაში. დღესდღეობით ბევრი წვრილი მეწარმე არალეგალურად მოქმედებს, რითაც უზრუნველს მდგომარეობას როგორც საკუთარ თავს, ისე მთლიანად საზოგადოებას. ამიტომაც მცირე ბიზნესის ნახალისება გახდება ამტომული „ჩრდილი“ მოქცეული მცირე სანარმოთათვის, რომ მოახდინონ საკუთარი საქმიანობის ლეგალიზება.

ინსტიტუციონალური და ძირითადი მაკროეკონომიკური პირობების გასაუმჯობესებელ პოლიტიკას უპირველესი მნიშვნელობა აქვს ადგილობრივი მცირე ბიზნესის სექტორის განვითარების საქმეში. მაგრამ, გასარკვევია, თუ რა ფარგლებში უნდა განახორციელოს

სახელმწიფომ აქტიური ზომები კერძო ფირმების მხარდაჭერად. საქართველო განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებთან შედარებით სრულიად განსხვავებულ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სიტუაციაში იმყოფება. მაშინ როდესაც განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში სტრუქტურული პოლიტიკის ზომები მიმართულია ვრცელგადაიანი სტრუქტურული ცვლილებების არასასურველი სოციალური შედეგების შემცირებისაკენ და ეკონომიკაში დინამიური იმპულსების გაძლიერებისაკენ. საქართველო დგას ძველი სისტემის უნიკალური და ტოტალური კოლაპსის შედეგების წინაშე, რომელთა გვერდის ავლა არ შეიძლება ჩვეულებრივი დასავლეთ ევროპული ან ჩრდილო-ამერიკული სტრუქტურული ცვლილებების ფარგლებში. სანჯის პირობებს საქართველოში უფრო მეტი პარალელი აქვს განვითარებად, ვიდრე განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებთან. საქართველოში სახელმწიფოს თავშეკავება სტრუქტურულ პოლიტიკაში ჩარევისაგან არც პოლიტიკურადაა რეკომენდირებული და არც პრაქტიკულადაა შესაძლებელი.

მიუხედავად იმ უზარმაზარი მნიშვნე-ლობისა, რომელიც მცირე ბიზნესს ქვეყნის ეკონომიკის ნინსვლისათვის ენიჭება, საქართველოში ამ მხრივ თითქმის არაფერი გაკეთებულა. თუმცა უნდა აღინიშნოს გარკვეული საკანონმდებლო ბაზის არსებობა, რომელიც მონოდედულია დაარეგულირებს მცირე ბიზნესის სფეროში არსებული ურთიერთობები. კერძოდ,

მიუხედავად იმ უზარმაზარი მნიშვნელობისა, რომელიც მცირე ბიზნესს ქვეყნის ეკონომიკის ნინსვლისათვის ენიჭება, საქართველოში ამ მხრივ თითქმის არაფერი გაკეთებულა. თუმცა უნდა აღინიშნოს გარკვეული საკანონმდებლო ბაზის არსებობა, რომელიც მონოდედულია დაარეგულირებს მცირე ბიზნესის სფეროში არსებული ურთიერთობები. კერძოდ,

მცირე ბიზნესის განვითარება მცირე ბიზნესის განვითარებას

1993 წელს მიღებულ იქნა სახელმწიფო მეთაურის ბრძანებულება „საქართველოში კერძო მეწარმეობის განვითარების გააძლიერებელი ინიციატივების შესახებ“ (1993 წლის 19 მაისი), მინისტრთა კაბინეტის 1993 წლის 3 აგვისტოს №585-ე კერძო მეწარმეობის მხარდაჭერი სამთავრობო პროგრამის შესახებ, კანონი „მეწარმეთა შესახებ“ (1994 წლის 28 ოქტომბერი), კანონი „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ (1996 წლის 25 ივნისი) და სხვა კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები. მაგრამ აღნიშნული კანონები მიღება არ არის სავარისი და ვერ უზრუნველყოფს სახელმწიფო პოლიტიკის გახარებას, რომელიც მცირე ზომის სანარმოთა განვითარებას შეუწყობს ხელს.

აღნიშვნის ღირსია თუნდაც ის ფაქტი, რომ დღემდე არ არსებობს მცირე ბიზნესის სუბიექტთა ოფიციალური განსაზღვრება, თუმცა სახელმწიფო დონეზე შექმნილი ეკონომიკის სამინისტროსთან არსებული მცირე ბიზნესის განვითარების ფონდი მოწოდებულია ფინანსური დახმარება გაუწიოს მცირე ბიზნესის სანარმოებს. შექმნილი მდგომარეობიდან გამომდინარე, გადაწყდა მიღებული იქნეს სპეციალური კანონი „მცირე ბიზნესის განვითარების სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის შესახებ“, რომლის პროექტიც მომზადებულ იქნა საქართველოს პარლამენტის ეკონომიკური პოლიტიკისა და რეფორმების კომიტეტში. აღნიშნულ კანონპროექტზე მუშაობა საგრძნობლად გაჭიანურდა. იგი მიღებულ იქნა პარლამენტის მიერ პირველი მოსმენით გასული წლის სექტემბერში, ხოლო მას შემდეგ საქმე წინა აღარ დაძლურდა. ამასთან, პლენარულ სხდომაზე გამოქვეყნდა მრავალი შენიშვნის და საკითხის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, საჭიროა არსებული კანონპროექტის სრულყოფა.

მცირე ბიზნესის სუბიექტთა განსაზღვრა უნდა მოხდეს სამი კრიტერიუმის მიხედვით და არა ერთით, როგორც ეს არსებულ კანონპროექტში

წარმოდგენილი კანონპროექტის მიხედვით მცირე ბიზნესის სუბიექტთა განსაზღვრება ხდება მხოლოდ ერთი კრიტერიუმის - დასაქმებულთა რაოდენობის მიხედვით. (თუმცა კანონპროექტის პირველი ვარიანტში ფიგურირებდა ორი კრიტერიუმი: დასაქმებულთა რაოდენობა და საქონელბრუნვა). აღნიშნული მიდგომა აბარამთებულია, ამიტომაც მცირე ბიზნესის სუბიექტების განსაზღვრისას გამოყენებული უნდა იქნეს სამი კრიტერიუმი და არა ერთი, როგორც ეს არსებულ კანონპროექტშია ნაჩვენები. ეს კრიტერიუმებია: 1. დასაქმებულთა რაოდენობა; 2. საქონელბრუნვის მოცულობა; 3. დამოუკიდებლობა. ევროპის კომისიამ წვერი სახელმწიფოებისათვის მიიღო მცირე დასავლული სანარმოების ახალი, ზოგადად განსაზღვრება (1996 წლის 3 აპრილის კომისიის რეკომენდაცია). ამ განსაზღვრების თანახმად სანარმოში, რომელშიც დასაქმებულთა რაოდენობა 50-ზე ნაკლებია და საქონლის წლიური ბრუნვა არ აღემატება 7 მილიონ ეკიუს ითვლება „მცირე ზომის“ სანარმოად; ხოლო „ძალიან მცირედ“ განიხილება სანარმო, რომელშიც დასაქმებულთა რაოდენობა 10-ზე ნაკლებია. დასაქმებულთა რაოდენობის თვალსაზრისით კანონპროექტი ჰარმონიზაციაშია ევროპის სტანდარტებთან. მაგრამ კანონპროექტი არ ითვალისწინებს

საქონელბრუნვის მოცულობას. კანონპროექტი ასევე არ ითვალისწინებს დამოუკიდებლობის კრიტერიუმს, რაც გულისხმობს იმას, რომ მცირე სანარმოს ქონების 25%-ზე მეტს არ შეიძლება ფლობდეს ერთი ან რამოდენიმე მსხვილი სანარმო.

წარმოდგენილი კანონპროექტის მიხედვით სახელმწიფო მზადაა დახმარება გაუწიოს მცირე ბიზნესის სექტორში მოქმედ სანარმოებს, როგორც ცენტრალური. ისე ადგილობრივი პროცედურების მეშვეობით. რაც უფრო მეტად დეკლარაციული ხასიათისაა და მასში არ არის დაკონკრეტებული სახელმწიფო პროცედურების შემუშავებელი და მის შესრულებაზე პასუხისმგებელი უწყებები, არ ჩანს მექანიზმები, რომელთა საშუალებითაც უნდა მოხდეს მცირე სანარმოთათვის დახმარების განცემა. ერთადერთ ქვედათორგანოდ ამ მხრივ დასახლებულია მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის ფონდი, რომელიც ეკონომიკის სამინისტროსთან არსებობს ცალკე აღნიშვნის ღირსია კანონპროექტის მე-9 მუხლი, რომელიც მცირე ბიზნესის სუბიექტთა სახელმწიფო კონტროლის ორგანოებთან ურთიერთობის პროცესში სამართლებრივ გარანტიებს ეხება. არსებული კანონპროექტი არ ითვალისწინებს რეალური დახმარების განცევის მცირე სანარმოთათვის. მასში არ არის წარმოდგენილი შეღავათების სისტემა, რომელიც მცირე ბიზნესის სუბიექტებს უნდა მიეწოდებინათ. კანონის მიუხედავად მოტივი სანარმოთათვის რეალური სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის განცევა. იმისათვის, რათა კანონპროექტმა სასურველი ფორმა მიიღოს, საჭიროა ჯერ განისაზღვროს თუ რა სახით აპირებს სახელმწიფო გაუწიოს დახმარება მცირე სანარმოებს და განსაზღვროს კონკრეტული მექანიზმები, რომელთა საშუალებითაც უნდა მოხდეს მცირე ბიზნესის სანარმოთა მხარდაჭერა. საჭიროა ქვეყანაში ჩამოყალიბებულ იქნეს შესაბამისი ბიზნეს კანონი, რომელიც

მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის საჭიროა მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის საჭიროა მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის საჭიროა

დაფუძნებული იქნება სხვადასხვა კომპონენტებზე. თავდაპირველად საჭიროა განსაზღვროს თუ რა სტრატეგია ადგილობრივ მეწარმეს რათა მან შექმნას სიცოცხლისუნარიანი სანარმო. ამისათვის მეწარმე საჭიროა მიიღოს შემდეგი ხელშეწყობი ელემენტები:

მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის საჭიროა მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის საჭიროა

1. ინფორმაციული მომსახურება - იმ შემთხვევაში, თუკი მცირე სანარმოებს დაუწესდებათ ფუნქციონირების შეღავათიანი

პირობები, საჭირო იქნება მოსახლეობის ინფორმირება არსებულის თაობაზე. რაც უფრო მეტი პიროვნება შეიტყობს მის წინაშე არსებულ შესაძლებლობების შესახებ, მით უფრო შეწყობა ხელი თავისუფალი კონკურენციის განვითარებას და ბიზნესის წარმატებულობას. ასევე საჭიროა, რომ მცირე ბიზნესის სუბიექტი ფლობდეს მაქსიმალური მოცულობის ინფორმაციას, რომელიც მისი წარმატებული საქმიანობისათვის არის აუცილებელი.

2. საკონსულტაციო მომსახურება - დღევანდელ პირობებში ერთერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ელემენტია. ყოველი ნაბიჯის გადადგმისას მცირე მენარმეს ესაჭიროება კვალიფიციური კონსულტაციის მიღება. საწარმოს დაარსებისათვის და მუშაობისათვის მენარმეს ძირითადად ესაჭიროება იურიდიული ხასიათის კონსულტაცია, თუმცა ახალი ეკონომიკური სისტემის არსებობა უნდა ითვალისწინებდეს, მარკეტინგისა, ბუღალტერიასა და სხვა საკითხებში კონსულტაციებს. მენარმეს ასევე ესაჭიროება ტექნიკური ხასიათის კონსულტაციები, კერძოდ ახალი პროექტებისათვის შესაბამისი ტექნოლოგიებისა და ტექნიკური აღჭურვილობის მოძიებაში და არსებული საშუალებების მოდერნიზაციაში დახმარება; პროექტების ტექნიკური ანალიზი და მათი სიცოცხლისუნარიანობის შესწავლა; ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა, პატენტები და მათი სამრეწველო გამოყენება; საწარმოო პროცესების ოპტიმიზაციაში ხელ შეწყობა; ხარისხის კონტროლის პროცედურების დანერგვაში დახმარების განევა; ტექნოლოგიების ტრანსფერების გაადვილება; პროდუქციის ხარისხთან და წარმოების პროცესის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული რეგულირებისა და სტანდარტების გაუმჯობესებაში ხელ შეწყობა და სხვა.

ბიზნესის ხელ შეწყობის ცენტრების მოძლიერების კვალობაზე, მათი მომსახურების სპექტრი გაფართოვდება და დაიხვეწება, იმის და მიხედვით თუ როგორ შეიცვლება მოთხოვნა მცირე ბიზნესის სექტორის მხრიდან. მოსალოდნელია, რომ ზოგიერთი მომსახურების პოპულარობა დაეცემა, ხოლო ზოგიერთისა კი პირიქით გაიზარდება.

3. ტრენინგი - იმისათვის, რომ მცირე ბიზნესის წარმომადგენელთა საქმიანობა წარმატებულად აღმოჩნდეს, აუცილებელია მათ ჩაუტარდეთ შესაბამისი მომზადება. საბაზრო ეკონომიკის ძირითადი პრინციპების შესახებ ინსტრუქტაჟი მენარმეებს გაუადვილებს

მენარმეებს ახალი ეკონომიკური სისტემის პირობებში საქმიანობას.

4. ფინანსური მომსახურება - დღევანდელი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით ყველაზე მწკვივე მენარმეები საკუთარი საქმიანობის წამოწყებისას ფინანსური საშუალებების სიმწირეს განიცდიან. ამიტომაც სახელმწიფო უნდა დაეხმაროს ინიციატივანი მენარმეებს ფინანსური სახსრებით ამ სახსრების მოძიებაში.

5. საოფისე მომსახურება (ვაქსი, ელექტრონული ფოსტა, კომპიუტერი და სხვა) - ბევრი დამწყები მცირე მენარმისათვის საოფისე მოწყობილობის შექმნა არ წარმოადგენს პირველ ხარისხოვან საჭიროებას, ვინაიდან მათზე მოთხოვნა არ წარმოიქმნება ყოველდღიურად. ამიტომაც თუკი მენარმეს ექნება საშუალება ისარგებლოს აღნიშნული საშუალებებით, რომელიც საერთოა და განკუთვნილია მენარმეთა ჯგუფისათვის, ამით იგი გარკვეული ეკონომიის გაკეთებას შეძლებს, რაც ასე მნიშვნელოვანია საწყის ეტაპზე.

6. ტექნიკური მომსახურება (მანქანა-დანადგარები, აღჭურვილობა) - გარკვეულ შემთხვევებში მენარმეს არ გააჩნია საჭირო ოდენობის სახსრები, რათა მისი საწარმოო პროცესი მთლიანად უზრუნველყოს აუცილებელი დაზგა-დანადგარებით. ამიტომაც სახელმწიფომ უნდა შეუქმნას მას ისეთი პირობა, როდესაც აღნიშნული მომსახურების მიღებაც შესაძლებელი იქნება.

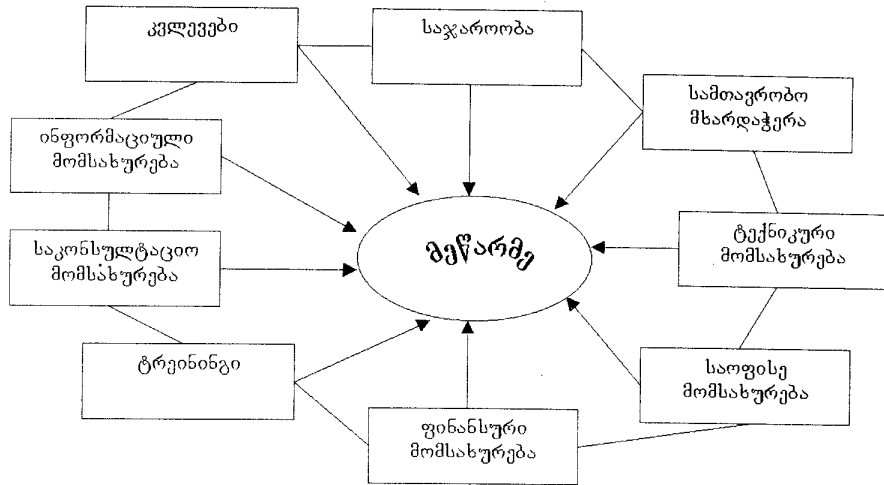
7. სამთავრობო მხარდაჭერა - საკუთარი საქმიანობის ყოველ ეტაპზე მენარმე-სუბიექტი უნდა გრძნობდეს მხარდაჭერას სამთავრობო სტრუქტურების მხრიდან. მხარდაჭერა იქნება თუნდაც ის, რომ ბიუროკრატიაში არ შექმნას დამატებითი ბარიერები მენარმეთათვის.

8. კვლევები - წერილ მენარმეებს არ ძალუძთ საკუთარი ძალებით განახორციელონ გამოკვლევები, ამიტომაც საჭიროა, რომ საგანმანათლებლო და კვლევითი დაწესებულებებმა, სახელმწიფო მხარდაჭერით უზრუნველყონ მცირე საწარმოების მფლობელები ჩატარებულ გამოკვლევებში.

9. საჯაროობა - თუკი არ მოხდა სახელმწიფოს მხრიდან მცირე ბიზნესისათვის განკუთვნილი ღონისძიებების ფართოდ გაშუქება და განხორციელებული საქმიანობის მაქსიმალური გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა, რეალური შედეგების მიღწევა მცირე ბიზნესის განვითარების გზაზე გაჭირდება.

შემდეგი საკითხია, თუ რა ინსტრუმენტებით, რა საშუალებებით უნდა მოხდეს ზემოთ

მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობი გარემოს ძირითადი ელემენტები

ჩამოთვლილი კომპონენტებით ბიზნეს სექტორის მომსახურება. ჩვენს შემთხვევაში შეიძლება გამოიყენებულ იქნეს შემდეგი საშუალებები:

- 1. ბიზნესის ხელშეწყობი ცენტრები;
2. ბიზნეს ინკუბატორები;
3. ლიზინგის ცენტრები;
4. საგანმანათლებლო დაწესებულებები და კვლევითი ინსტიტუტები;
5. საერთაშორისო ორგანიზაციები;
6. სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციები;
7. ბიზნეს ასოციაციები;
8. სუფინანსო ინსტიტუტები;
9. მთავრობა (ცენტრალური და ადგილობრივი);
10. მას-მედია.

თითოეული მათგანის როლისა და ფუნქციონალური და ტვირთის შესახებ უფრო დეტალურად მოგვიანებით ვისაუბრებთ.

თითოეული ზემოთ დასახელებული ინსტრუმენტებით შესაძლებელია ერთი ან ორი ხელშეწყობი ელემენტის მიწოდება, კერძოდ მას-მედიაში უნდა უზრუნველყოს საჯაროობა იმ პროექტებისა, რომლებიც მცირე ბიზნესის დახმარებას უნდა განხორციელებდეს, ლიზინგის ტენიტრება უნდა უზრუნველყონ ფირმების ტექნიკური აღჭურვილობით მომსახურება და სხვა.

ზემოთდასახელებული ინსტრუმენტებით მცირე ბიზნესის ხელშეწყობი ღონისძიებების გატარება საჭიროებს გარკვეულ რესურსებს. ჩვენს შემთხვევაში რესურსების წყარო შეიძლება იყოს:

- 1) ცენტრალური და ადგილობრივი ბიუჯეტებიდან დაფინანსება;
2) საერთაშორისო და რეგიონალური ტექნიკური და ეკონომიკური დახმარება;
3) უცხოური სესხები;
4) ნებაყოფლობითი საქველმოქმედო შენატანები;
5) უცხოური ინვესტიციები;
6) პროფიტიზებიდან ამონაკები თანხები.

უნდა აღინიშნოს, რომ საკმარისი არ არის ზემოთჩამოთვლილი კომპონენტების მხოლოდ

მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებაში მსოფლიო სახელმწიფოს მონაწილეობა არ არის საკმარისი

არსებობა. მაგალითისთვის, თუკი ყველა ბიზნესის ხელშეწყობი საშუალებას შექმნის მთავრობა, მენარმეთათვის ეს იქნება არახელსაყრელი გარემო. მორეს მხრივ, თუკი თითოეული მცირე ბიზნესის ხელშეწყობი ორგანიზაცია იმოქმედებს დამოუკიდებლად ანუ იზოლირებულად, ეს გამოიწვევს დაბნეულობას და რესურსების გაფლანგვას. ბიზნესის მხარდაჭერის სისტემის მაღალი ეფექტიანობა მიიღწევა მაშინ, როდესაც

ამ სისტემის თითოეული მონაწილე იცნობს ერთიმეორეს, აქვთ ერთმანეთთან კონტაქტები და მოქმედების ერთიანი გეგმა კონკრეტული მიზნების მისაღწევად.

ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხი, რაც მცირე ბიზნესის მხარდაჭერასთან არის დაკავშირებული

მცირე ბიზნესისათვის განაპირობებელი სახსრების განაწილება მაქსიმალურად გამჭვირვალე და დეცენტრალიზირებული უნდა იყოს

შეეხება იმ მექანიზმების შემუშავებას, რომელთა საშუალებითაც უნდა მოხდეს ფინანსური რესურსების ინვეცია მცირე ბიზნესში, აგრეთვე მათთვის იმ ძირითადი მომსახურების განვლა, რაც ნორმალური ბიზნეს გარემოსათვის არის საჭირო. დღევანდელი მდგომარეობით მცირე ბიზნესზე ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრების განთავსება ხდება ეკონომიკის სამინისტროსთან შექმნილი მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშემწყობი ფონდის მეშვეობით. უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარი სახით სახსრების განაწილება არაეფექტურია, ვინაიდან თანხები მიედინება მთლიანად სამთავრობო სტრუქტურების გავლით, რაც კორუფციისა და სახსრების განაწილების დროს მიკერძოებულობის მომენტების წარმოშობის საფუძველს ქმნის. ამასთან, სახსრების ამგვარად განაწილება ნაკლებად გამჭვირვალეა. ამგვარ ცენტრალიზებულ სახელისუფლო ფონდში დასაქმებული პერსონალი, რომელსაც თანხების განაწილებაზე გადაწყვეტილება გა- მოაქვს, მონყვეტილია უშუალოდ ბიზნეს გარემოს და ნაკლები ხედვა გააჩნია ბიზნეს- მენტა რეალური მოთ- ხონილებებისა. საჭიროა ბიზნესმენტათვის ფინანსური სახსრების მინიჭების უფრო ეფექტიანი მექანიზმი იქნეს შემუშავებული. ერთ- ერთ ასეთ ეფექტიან მექანიზმად შეიძლება ჩაითვალოს შემდეგი: მთავრობის მიერ ხდება სახელმწიფო პროგრამების ინიცირება, რომლის ერთ-ერთი მიზანია ქვეყნის თითოეულ რეგიონში ბიზნესის მხარდაჭერის ცენტრების დაარსება. აღნიშნულ ცენტრებს დაევალებათ რამდენიმე ძირითადი ფუნქციის შესრულება. კერძოდ: ინფორმაციული მომსახურება; ბიზნესმენტთა სახელმწიფო პროგრამების ინიცირება; საოფისე მომსახურება (ფაქსი, ელექტრონული ფოსტა და სხვა) და სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი ფინანსური რესურსების განაწილებაში მონაწილეობის მიღება. აღნიშნული პროგრამის მეშვეობით უნდა მოხერხდეს ინიციატივანი და ნიჭიერ მენარმეთა გამოვლენა. ბიზნესის მხარდაჭერის ცენტრები ამ შემთხვევაში უნდა

წარმოადგენდნენ ძირითადად მაკრო- რეგულირებულ ორგანოს კონკრეტულ რეგიონში. შემდგომ ეტაპზე, ბიზნესის მხარდაჭერის ცენტრების ექსპერტთა დახმარებით ტრეინინგში გამარჯვებული მენარმეები ინვესტ საკუთარი მომავალი საქმიანობის ბიზნეს-გეგმების შემუშავებას. აღნიშნული პროექტების განხილვა უნდა ხდებოდეს ერთობლივი სამუშაო ჯგუფის მიერ, რომელიც იქმნება სამი მხარის

ბიზნესის ცენტრის წარმომადგენლის, ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს წარმომადგენლის და ადგილზე მოქმედი საბანკო ფილიალის მონაწილეობით. ამის შემდგომ ხდება გამარჯვებული პროექტების დაფინანსება. დაფინანსება უნდა განხორციელდეს შეღავათიანი კრედიტების სახით. სახელმწიფო უნდა გამოიწვიოს სახსრები აღნიშნული კრედიტები გასაცემად. შემდგომ გამოაცხადოს პრინციპი, რომლითაც უნდა მოხდეს სახსრების რეგიონების მიხედვით განაწილება და ჩატარდეს ტენდერი ბანკებისათვის: ტენდერში გამარჯვებული ბანკები სახელმწიფოსაგან შეღავათიანი პირობებში მიიღებენ კრედიტებს, რომლებიც ასევე შეღავათიანი პირობებში (რომელიც ტენდერის პირობით განისაზღვრება წინასწარ) გასცემენ პროექტების დასაფინანსებლად. დასახელებულ პროგრამასთან ერთად მთავრობას შეუძლია წამოიწყოს სხვა პროგრამებიც, რომლებიც უზრუნველყოფენ

ბიზნესის ხელშეწყობის ცენტრები მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის ერთ-ერთი ძირითადი დასაჩრდენი უნდა გახდეს

მცირე ბიზნესის ხელშემწყობი გარემოს სხვა კომპონენტების ამოქმედებას და მოახლოების ვართო ფუნქციის აღნიშნულ პროგრამებში ჩართვას. გავეცნოთ მცირე ბიზნესის ხელშემწყობი გარემოს თითოეული მონაწილის ფუნქციებს ცალ- ცალკე. ბიზნესის ხელშემწყობი ცენტრების შექმნა უნდა მოხდეს რეგიონებში. აღნიშნული ცენტრის შექმნის ინიციატივა უნდა მოდიოდეს საკუთრივ რეგიონიდან და არა ცენტრალიზებული წესით. ცენტრი უნდა იყოს არასამთავრობო სტრუქტურა, ხოლო მისი პერსონალი შეირჩევა კონკურსის საფუძველზე, ხოლო დაფინანსებისათვის თავდაპირველ ეტაპზე უმჯობესია გამოყენებული იქნეს უცხოური დონორი ორგანიზაციები და დახმარება. იმისათვის, რათა ცენტრი გახდეს ქმედითუნარიანი ორგანიზაცია, საჭიროა იგი იმართებოდეს როგორც ბიზნესი — ჰქონდეს

კომერციული ორგანიზაციის მოტივაცია, ანუ კრედიტების მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლების გარკვეული პროცენტი რჩებოდეს ბიზნეს ცენტრებს. ამასთან, ცენტრს უნდა გააჩნდეს საკუთარი ბიზნეს გეგმა. ბიზნესის ხელშემწყობ ცენტრს არ შეუძლია იყოს რეგიონში უნიკალური ორგანიზაცია და შეესაბამებოდეს მთელი რიგის სახის მომსახურებას. ამიტომაც იგი მოწოდებულია თავის თავზე აიღოს ოთხი ძირითადი ფუნქციის შესრულება (რომლებზეც ზემოთ გვეყონდა საუბარი) და ითანამშრომლოს რეგიონში სხვა ორგანიზაციებთან, რომლებიც მცირე ბიზნესისათვის დაწარჩენი აუცილებელი მომსახურების განვითარებას დაკავებულნი.

ბიზნესის ხელშემწყობი ცენტრები უნდა იყვნენ ორიენტირებული გრძელვადიან საქმიანობაზე თავდაპირველ ეტაპზე. ცენტრების ჩამოყალიბება და ფუნქციონირება ძირითადად მოხდება სხვადასხვა მხრიდან მიღებული რესურსების მიხედვით. ცენტრების საშუალებით, მაგრამ ამის შემდგომ ცენტრმა უნდა შეძლოს თავად მოიძიოს სახსრები საკუთარი საქმიანობის დასაფინანსებლად ანუ გახდეს ფინანსურად დამოუკიდებელი.

ბიზნესის მხარდაჭერის ცენტრების დაარსება არ უნდა იყოს რეგიონებისათვის თავს მოხვეული ინსტიტუტი. ინიციატივა მსგავსი ორგანიზაციების შექმნისას უნდა მოდიოდეს ადგილიდან. პროგრამის წარმატებისათვის აუცილებელია, რომ რეგიონში მყოფ ლიდერებს, რომლებიც ბიზნეს ცენტრის პოტენციული პერსონალია, გაათავონ პირები რეგიონში მათი როლი რეგიონში ბიზნესის განვითარების საქმეში. მეორე უმნიშვნელოვანესი ფუნქცია ბიზნეს ცენტრისა არის ადგილობრივ ბიზნესმენტთა ინიციატივისა და მოტივაციის შთანერგვა.

ბიზნეს ცენტრების დაარსება რეგიონებში უნდა მოხდეს იმ შემთხვევაში თუკი იქ გარკვეული ინფრასტრუქტურა უკვე არსებობს. კერძოდ, შეჩუქილ რეგიონში უნდა იყოს გარკვეულიადა განვითარებული საბანკო სექტორი, რომელიც საშუალებას მისცემს ადგილობრივ მენარმეებს მიიღონ კრედიტი ნორმალურ პირობებში. საპროცენტო განაკვეთები საქართველოში დრღეს- დელობით მერყეობენ 15%- დან 31%-მდე და დამოკიდებულია კონკრეტულ დარგზე. საბანკო როგორც წესი დასაფინანსებელი ობიექტის რაობა განსაზღვრავს საბანკო გარანტიის ტიპს. მაშინ როდესაც დედაქალაქში უმდარებით უკეთესად არის განვითარებული უძრავი ქონების ბაზარი, რეგიონებში საბანკო გარანტიის ძირითად სახეს ოქრო და სხვა ძვირფასი ლითონები წარმოადგენენ.

ახალი, მცირე ზომის საწარმოების შესაძლებლად ყველაზე ეფექტურ ხელშეწყობა ელემენტად აღიქმება ბიზნეს ინსპირაციის

სესხების უმრავლესობა გაცივმა მოკლე ვადიანი პერიოდისათვის, რაც ხელს უშლის ისეთი დარგების განვითარებას, რომლებიც შედარებით გრძელვადიან კაპიტალდაბანდებებს საჭიროებენ.

დღესდღეობით საქართველოში სხვადასხვა საკრედიტო პროგრამა მოქმედებს, რომელთა ინიციატივობა ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი, TACIS ან, მსოფლიო ბანკი და სხვა ორგანიზაციები. 1998 წლის ივლისში, „შორბანკმა“ წამოიწყო მიკროკრედიტის პროგრამა (100-დან 1000 დოლარამდე ოდენობის კრედიტები). მანამდე აღნიშნული ბანკის მიერ გაცემულ იქნა 12 სესხი თითოეული 20 000 დოლარის ოდენობით, „შორბანკი“ საკრედიტო რესურსებს ეღებულობს საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციიდან. „შორბანკის“ მიერ ტრეინინგ-კურსებზე ჩაუტარდა TBC ბანკის პერ-სონალს კრედიტების ადმინისტრირების საკითხში. დღემდე, მიკროკრედიტების უმეტესობა გაცივა თბილისის რეზიდენტებზე, თუმცა TBC ბანკის ფილიალებს დახმარებით მოხერხდა სესხების გაცემა ქალაქებში რუსთავი, ქუთაისი და ბათუმი. მსხვილი სესხებისათვის TBC ბანკი მნიშვნელოვან საბანკო გარანტიებს ითხოვს. მაგრამ რაც შეეხება მიკროკრედიტებს საქსაბანკო გარანტია არ მოითხოვება და მის საწესდოდ წარმოებს მკაცრი მონიტორინგი და აუცილებელია ყოველკრედიტული გადასახადები (სესხის მომსახურებაზე).

გამომდინარე იქიდან, რომ საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია, რომელიც უზრუნველყოფს საკრედიტო ფონდებს

რესურსებით, ნაკლებად აფინანსებს მალალი რისკის მქონე პროექტებს, სოფლის მეურნეობის დარგები (გარდა კვების გადაამაშ-შეუქმებელი დარგებისა) მიიღებენ ყველაზე ნაკლები ოდენობის დაფინანსებას.

რეგიონის ინფრასტრუქტურის აუცილებელ შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს მალალი მოტივაციის მქონე და ინიციატივიანი ბიზნეს

ლიდერები. ასეთი პიროვნებების არსებობა მნიშვნელოვანწილად უზრუნველყოფს წამოწყებული პროგრამების წარმატებულობას. ამა თუ იმ რეგიონში მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის პროგრამების განხორციელებისას ორიენტაცია უნდა იქნეს ალბეული ერთი ან რამოდენიმე დარგი,

რაც უფრო მეტი ეფექტის მომცემი იქნება. ისედაც მწირი რესურსების ფონზე, მათი განაწილება ერთდროულად ყველა დარგზე არაეფექტიანი იქნება, ხოლო ერთ ან რამოდენიმე დარგზე ფოკუსირება რეგიონში ამ კონკრეტული დარგების განვითარების სერიოზულ საფუძველს შექმნის. ასევე მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ რეგიონი არ იყოს მხოლოდ და მხოლოდ აგრარული.

ადგილებზე პროგრამების რეალიზაციის დროს საჭიროა გათვალისწინებული იყოს რეგიონში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების არსებობა და მათი როლი ადგილობრივი ცხოვრების წესში, ვინაიდან მას-მედიამ უნდა უზრუნველყოს განსახორციელების პროგრამების ფართო პროპაგანდა და საჯაროობა.

ბიზნეს-ცენტრების კადრები დაკომპლექტების დროს არ არის აუცილებელი დიდი ოდენობით უცხოელი კონსულტანტების მოწვევა. აქცენტზე უნდა იქნეს ადგილობრივი კადრებზე, რომელთა თავდაპირველი მომზადების შემდეგ მათ ჩაუტარდება რეალურული ტრენინგები უკვე როგორც ცენტრების თანამშრომლებს.

ასაღი, მცირე ზომის საწარმოების შესაქმნელად ყველაზე ეფექტურ ხელშეწყობ ელემენტად აღიქმება ბიზნეს ინკუბატორები. „ახალი ფირმების ინკუბატორები“, როგორც მათ ხშირად უწოდებენ ხოლმე, უმსაზრებოა დაწყები მენარმეთათვის ხარჯების შეცირების მიზანსაწყის ეტაპზე. ეს განსაკუთრებით შეეხება ისეთ ხარჯებს, რომელთა ნილი ხარჯების საერთო სისტემაში მნიშვნელოვანია. კერძოდ, შერბა-ნაგებობების ქირავნობა, მანქანა-დანადგარების შექმნა და სხვა. ინკუბატორების შექმნის ბაზად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ბიზნესისა და მენარმების განვითარების ცენტრების არსებულ უნივერსიტეტებთან და ადვანსირეო-კვლევით ორგანიზაციებთან, ცალკეული კომპანიები, მსხვილი კორპორაციების ქვედანაყოფები.

ინკუბატორები ეს არის მცირე ორგანიზაციები, რომლებშიც შექმნილია ხელსაყრელი პირობები იმათთვის, რომელთაც სურთ პროფესიულად მოეზადონ ახალი საქმის ორგანიზებისათვის. გამოცდილი სპეციალისტები და სხვადასხვა სფეროს ექსპერტები კონტრაქტით განსაზღვრული პირობებით მზრუნველობენ ახალბედა ფირმებს. ფირმებს დაბალ ფასებში აძლევენ შენობებს, რწევებს, კონსულტაციებს, აყენებენ საქმის კურსში, აცნობენ ბიზნეს სამყაროს, ანაზღაურებენ კრედიტებს და ზარალს და ამ მხრივ აძლევენ საშუალებებს მცირე მენარმეებს დააგროვონ საჭირო ცოდნა და გამოცდილება, შეიძინონ რეპუტაცია. ყოველივეს საშუალებას აძლევს ფირმებს ინკუბატორიდან გამოსვლას შემდეგ დამოუკიდებლად წარმართონ

საკუთარი საქმიანობა. ინკუბატორის ერთ-ერთი უმთავრესი ფუნქციაა საქმიანი ექსპერტიზის ჩატარება ფირმებისათვის, რომლებიც ჩამოყალიბების სტადიაზე არიან. თუნდაც ასეთ ფირმებს უკვე გააჩნდეთ ნიჭიერი კადრები, კარგი იდეები და გარკვეული კაპიტალი, მათ შეიძლება არ ჰყოფნიდეთ მართვის, მარკეტინგის, დაგეგმვის ეკონომიკური ანალიზის წარმოების, კავშირების დამყარების გამოცდილება და მით უმეტეს რეპუტაცია.

ინკუბატორების შექმნის იდეა თავდაპირველად აშშ-ში გააჩნდა 80-იანი წლების დასაწყისში. დღესდღეობით ისინი მთელს მსოფლიოში გვხვდება. ბევრი ინკუბატორი მოქმედებს რუსეთშიც, რომლებიც მოროზოვის პროექტის მიხედვით შეიქმნენ. ინკუბატორების შექმნის დროს გათვალისწინებული უნდა იქნეს შემდეგი ძირითადი მომენტები: ინკუბატორი უნდა იყოს ორიენტირებული ერთ რომელიმე დარგზე და ერთმანეთთან ახლოს მდგომ ჯგუფებზე. ინკუბატორები, რომლებიც ცდილობენ მოიყვან მაქსიმალური ოდენობის დარგები, ნაკლებდარმატებულნი არიან. ინკუბატორებს უნდა გააჩნდეთ ფირმების შერჩევის მკაცრად განსაზღვრული კრიტერიუმები, ხოლო მათ შიგნით შექმნილი ისეთი გარემო, როდესაც მის წევრ ფირმებს შორის არსებობს ახლო კავშირურთიერთობა. ინკუბატორების საქმიანობის წარმატებულობის შეფასების ძირითადი კრიტერიუმი, უნდა იყოს მის მიერ გამოზრდილი ფირმების რაოდენობა.

ასევე ძალიან ეფექტურია ლიზინგის ცენტრების შექმნა. აღნიშნულ ცენტრებში თავმოყრილი უნდა იყოს ის ძირითადი საშუალებები, რომლებიც მენარმეებს ესაჭიროებათ თავიანთი საქმიანობისათვის და რომელთა შექმნა ისეთ მნიშვნელოვან სახარებთანაა დაკავშირებული, რომელთა გაღებაც საწყის ეტაპზე მენარმეს არ ძალუძს. ლიზინგის ცენტრების შექმნა უნდა მოხდეს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე რეგიონებში.

მცირე ბიზნესის ხელშეწყობი გარემოს აუცილებელ კომპონენტს წარმოადგენს საგანმანათლებლო დაწესებულებები და კვლევითი ინსტიტუტები. მათი საშუალებები უნდა მოხდეს კადრების მომზადება მცირე ბიზნესისათვის, მათი შემდგომი წვრთნა, საჭირო კვლევითი საშუალების განხორციელება და ა.შ. საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან შესაძლებელია ბიზნეს-ინკუბატორების შექმნა. საგანმანათლებლო და კვლევითი დაწესებულებების ხარისხზე და მათ როლზე რეგიონებში, დიდად იქნება დამოკიდებული ნიჭიერი და ნოვატორული იდეების მქონე მენარმეთა გამოცემა.

მცირე ბიზნესის მხარდაჭერი სახელმწიფო

პროგრამების განხორციელებისას უმნიშვნელოვანესი როლის შესრულება

მცირე ბიზნესის მხარდაჭერი პროგრამების განხორციელებისას სახელმწიფო ორგანიზაციების როლის შესრულება საერთაშორისო ორგანიზაციების

შეუძლიათ საერთაშორისო ორგანიზაციებს, რომლებიც ქვეყანაში მოქმედებენ და რომელთა სამოქმედო არეში მცირე მენარმეობის განვითარება შედის. ამ მხრივ მცირე ბიზნესის მხარდაჭერაზე მომუშავე რამოდენიმე საერთაშორისო დონორ ორგანიზაცია ფუნქციონირებს საქართველოში, კერძოდ TACIS-ის პროექტის ფარგლებში — ორგანიზაცია "SMEDEV" (Small and Medium Business Development Agency), აშშ-ს მთავრობის დაფინანსებით მოქმედებს არასამთავრობო ორგანიზაცია „ევრაზიის ფონდი“, მცირე ბიზნესის სუბიექტების ფინანსურ დახმარებაზე მუშაობს ორგანიზაცია „ეკორდ კოეჯინი“. გარკვეული სამუშაო იქნა განხორციელებული ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ. აღსანიშნავია, რომ დღეს ფარგლებში გარკვეული პროექტების ინიციატივები და დამფინანსებლები, ზემოდასახელებულ ორგანიზაციებთან ერთად, იყენებ აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID) და გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია (UNIDO). TACIS-ის პროექტის ფარგლებში საქართველოში დაარსდა ოთხი აგრარობის ცენტრი. კერძოდ, ქალაქებში წნორი, გორი, ოზურგეთი, ქუთაისი. აღნიშნულ პროგრამის ძირითადი მიზანია მოხდეს ფინანსური რესურსების მიზანმიმართული სოფლის მეურნეობაში ინვესტიის ხელშეწყობა. უცხოელი კოლეგების დახმარებით სპეციალურად ამ პროექტებისათვის მომზადებული იქნა რამოდენიმე კონსულტანტი. მომზადების შემდეგ ისინი ზემოდასახელებულ რეგიონებში განხორციელებენ საკონსულტაციო სამუშაოებს, რომლის ძირითადი მიზანი იქნება ცალკეულ ინდივიდებს ხელი შეუწყონ კრედიტების მოძიებაში. აღნიშნული პროექტის უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი შესაძლებლობას აძლევს კონსულტანტებს შესარულონ პროფესიული სამუშაო, რაც მათი გამოცდილების გამოდრეკილობისათვის ძალზედ მნიშვნელოვანია. ასევე აღსანიშნავია იმ ინდივიდთა კმაყოფილება, რომლებიც აღნიშნული კონსულტაციების შედეგად კრედიტის მიღება შეძლეს. პროექტის სუსტ მხარედ შეიძლება მივიჩნიოთ ის ფაქტი, რომ კრედიტის მიღების შემდეგ ფერმერები ვეღარ მიიღებენ შემდგომ კონსულტაციებს.

მოლიანობაში, პროექტი დადებითად შეიძლება შეფასდეს, ვინაიდან აგრარობის ცენტრები შეძლებენ გარკვეულ-წილად შეავსონ ზემოთ დასახელებულ რეგიონებში ბიზნეს-ცენტრების საქმიანობა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ისევე როგორც დღეს-ში, საქართველოშიც არ არსებობს კომპარაცია დონორ ორგანიზაციების შორის, მაშინ როდესაც ყველანი აღიარებენ ამგვარი თანამშრომლობის აუცილებლობას. აღნიშნული განვითარების ხელს უშლის დონორ ორგანიზაციებში დასაქმებული პერსონალის მოუცლევობა და აგრეთვე

ისევე როგორც დღეს-ში, ისე საბარტოვ-ლუში არ არსებობს კომპარაცია დონორ ორგანიზაციებს შორის

გარკვეული ინსტიტუციონალური და პოლიტიკური მიკროძველობის მომენტები. ფართო კოოპერაცია დონორ ორგანიზაციების შორის სასარგებლოა პროგრამების ეფექტიანობის ამაღლებისათვის, ვინაიდან თითოეულ ორგანიზაციას გააჩნია თავისი სუსტი და ძლიერი მხარეები, ამიტომაც პროგრამებში თითოეულმა ორგანიზაციამ თავისი წვლილი ძლიერი მხრიდან უნდა შეიტანოს. ბიზნესის ხელშეწყობი ცენტრების დაარსების მხრივ განსაკუთრებით დიდი და საინტერესო გამოცდილება დაუგროვდა ევრაზიის ფონდს. მაგალითისათვის, ამ ფონდის დაფინანსებით სომხეთში უკვე კარგა ხანია ფუნქციონირებს ათი ბიზნესის მხარდაჭერი ცენტრი. საქართველოს მთავრობისა და შეუძლია ბიზნეს ცენტრების დაარსების საქმეზე დახმარება სსხოვის ევრაზიის ფონდს, რომელიც უზრუნველავს აღნიშნულ ცენტრებისათვის ადგილმდებარეობის შერჩევას, სათანადო აღჭურვასა და რაც ყველაზე მთავარია შესაფერისი კადრები და კომპლექტებს. სამთავრობო და არასამთავრობო სტრუქტურების ერთობლივი მოწანილობით ბიზნესის მხარდაჭერი ცენტრების შექმნა უდევრად უფრო ნაყოფიერი იქნება, ვიდრე მაშინ როცა აღნიშნული საქმე მხოლოდ ერთ რომელიმე მხარეს ეწეებოდა დავალებული.

სახელმწიფო პროგრამების განხორციელების დროს აუცილებელია გამოყენებულ იქნეს არასამთავრობო ორგანიზაციების ხელთ არსებული პოტენციალი. არასამთავრობო ორგანიზაციების შეუძლიათ უზრუნველყონ აღნიშნული პროგრამების უფრო ფართო პროპაგანდა. მონაწილეობა მიიღონ პროგრამების მექანიზმების სრულყოფასა და დახვეწაში, უშუალო დახმარება გაუწიონ მცირე ბიზნესში დაკავებულ მენარმეებს. ბიზნესის მხარდაჭერი

ცენტრების საკონსულტაციო საქმიანობის შეცვლა შეიძლება განახორციელონ იმ ორგანიზაციებმა, რომელთაც აღნიშნული ფუნქციის შესრულებაში გამოიყენებოდა აქტი. ასე მაგალითად, ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, რომელიც იურიდიული ხასიათის კონსულტაციებს უწევს მოსახლეობას, შეუძლია საკუთარი წვლილი შეიტანოს პროგრამების კონსულტაციურ საქმიანობაში.

სახელმწიფომ უნდა წახალისოს რეგიონებში მცირე ბიზნესის წარმომადგენელთა გაერთიანების შექმნა. აღნიშნული ბიზნეს-ასოციაციები საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენენ მენარმბო ინტერესების დაცვის მიზნით. გაერთიანებას შესწავლა ძალა და უნარი უფრო ენერჯიულად მოსახლეობის მთავრობას მათი ინტერესების დაცვა და მოახდინონ სახელმწიფო პოლიტიკისა და რეგულირების ლობირება. ბიზნეს ასოციაციები ასევე წარმოადგენენ არენას, სადაც ბიზნესმენებს საშუალება აქვთ შეხვდნენ ერთმანეთს, გაცვალონ ინფორმაციები და იდებინ, დასაბინდონ სამომავლო თანამშრომლობის გზები.

სახელმწიფო პროგრამების განხორციელების დროს საფინანსო ინსტიტუტებმა ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უნდა დაიკაონ. აღნიშნულ პროგრამებში მონა-

წილობა სახარებლო იქნება საბანკო სისტემის განთავსებულ ლევისათვის. სახელმწიფოს მიერ მცირე ბიზნესისათვის გამოყოფილი სახსრების განაწილება უნდა მოხდეს ბანკების საშუალებით, ხოლო შედეგითაინ კრედიტების გაცემის დროს ბანკების მიერ გარანტიის სახით უნდა იქნეს აღიარებული დებიტორების ხელში არსებული ლიკვიდური აქტივები, ბიზნეს-გეგმები, სახელმწიფო გარანტიები. საინტერესო პროექტების შემთხვევაში ბანკები უნდა დაკმაყოფილდნენ მხოლოდ ბიზნეს-გეგმებით, ხოლო სახელმწიფომ

მცირე ბიზნესის მხარდაჭერი პროექტების განხორციელებისას მთავრობა უნდა გამოდიოდეს როგორც ძირითადი მსაკონდიწირებელი ორგანო. ამ ფუნქციის შესრულება შეიძლება დაეკისროს მცირე ბიზნესის საკოორდინაციო საბჭოს, რომელიც პრეზიდენტთან არსებობს. საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელია უფრო ფართო უწყების შექმნა. მაგალითად, აშშ-ში მოქმედებს მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია, რომელიც ერთ-ერთ სახელმწიფო სააგენტოს წარმოადგენს. საკოორდინაციო საბჭოდ უნდა

უნდა იკისროს გარანტიის როლი. მცირე ბიზნესის მხარდაჭერი პროექტების განხორციელებისას მთავრობა უნდა გამოდიოდეს როგორც ძირითადი მსაკონდიწირებელი ორგანო. ამ ფუნქციის შესრულება შეიძლება დაეკისროს მცირე ბიზნესის საკოორდინაციო საბჭოს, რომელიც პრეზიდენტთან არსებობს. საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელია უფრო ფართო უწყების შექმნა. მაგალითად, აშშ-ში მოქმედებს მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია, რომელიც ერთ-ერთ სახელმწიფო სააგენტოს წარმოადგენს. საკოორდინაციო საბჭოდ უნდა

დაევალოს პროგრამების ინიცირება, შემუშავება, შეთანხმება შესაბამის სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანოებთან, პროგრამების განხორციელება და მონიტორინგი. მთავრობა არ უნდა შეეცადოს ერთპიროვნულად განახორციელოს პროგრამები, არამედ მაქსიმალურად უნდა უზრუნველყოს მონაწილეთა მრავალფეროვნება.

სახელმწიფო პროგრამებში განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს, რომელთაც პირველ რიგში უნდა უზრუნველყონ პროგრამების მოსახლეობის ფართო მასებში პრო-პაგანდა, რაც საშუალებას მოგვცემს გამოვავლინოთ ყველაზე ლირსულნი ლირსულთა შორის. და რაც ყველაზე მთავარია, მას-შედიამ უნდა უზრუნველყოს აღნიშნული პროგრამების მაქსიმალური გამჭვირვალობა, რათა არ მოხდეს ისედაც მწირი რესურსების არაეფექტიანი განაწილება.

სამთავრობო ეკონომიკურ პოლიტიკაში, რომელიც მიმართულია სამენარმეო აქტიურობისათვის ხელსაყრელი პირობების შესაქმნელად, ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ინ-

სამთავრობო ეკონომიკურ პოლიტიკაში, რომელიც მიმართულია სამენარმეო აქტიურობისათვის ხელსაყრელი პირობების შესაქმნელად, ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ინ-

სტრუმენტს საგადასახადო შედეგათები წარმოადგენს. აღნიშნულთან ერთად შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს ამორტიზაციის დაჩქარებული მეთოდების გამოყენება. საგადასახადო კოდექსის თანახმად მე-2 და მე-3 ჯგუფის საამორტიზაციო ობიექტებზე შესაძლებელია ნორმების გაორმაგება. მცირე სანარმოთათვის უმჯობესი იქნება ნორმების გაორმაგება დაწესდეს ყველა საამორტიზაციო ჯგუფზე. ასევე საჭირო იქნება მათთვის სხვა სახის შედეგათების მინიჭება. მაგალი-

თისათვის, საგადასახადო კრედიტების დაწესება, ინვესტიციების გადასახადებისაგან განთავისუფლება. მცირე ზომის სანარმოთათვის უმჯობესი იქნება ინდივიდუალური საშემოსავლო გადასახადების შემცირება.

მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნები მცირე ბიზნესის მხარდასაჭერად იყენებენ საგადასახადო და არასაგადასახადო ზომების ფართო სპექტრს. თითოეულ მათგანს გარკვეული დადებითი და უარყოფითი მხარეები გააჩნია. კერძოდ, ამ სფეროში საგადასახადო სისტემის გამოყენების

მთავარი უპირატესობებია შეიძლება დაეხმარებოდეს ის ფაქტი, რომ საგადასახადო შედეგათების პოლიტიკა შეიძლება განხორციელდეს არსებული სამთავრობო აპარატის მეშვეობით და არ არის საჭიროება ახალი და ძვირადღირებული ადმინისტრაციული სისტემის შექმნისა. აგრეთვე, საგადასახადო პარამეტრები ადვილად შესაცვლელია, რაც ამ სისტემას ადვილად მართვადს ქმნის, მაგალითად დასაქმების პრობლემის რეგულირებისათვის, ხშირ შემთხვევებში მენარმეები თავად ამჯობინებენ საგადასახადო ზომებს, რადგან ისინი ნაკლებად თვალში საცემია, ვიდრე მაგალითად პირდაპირი სუბსიდიები და ამიტომ ნაკლებად კონტროლდება საკანონმდებლო ორგანოების მიერ. საგადასახადო შედეგათები არ არის დამოკიდებული სუბიექტურ გადაწყვეტილებაზე, სუბსიდიებისაგან განსხვავებით, და უზრუნველყოფს ბიზნესის მეტ მდგრადობას.

საბარტოველუს სამრეწველო სანარმოების ბიზნესის სანარმოებს მიეკუთვნება

ამასთან დაკავშირებით საგადასახადო სისტემის წინააღმდეგ შეიძლება იქნას განხილული რიგი მნიშვნელოვანი არგუმენტებისა. კერძოდ, საგადასახადო ზომების გამოყენება იწვევს

გაძვირებული საბარტოველუს სამრეწველო სანარმოების ბიზნესის სანარმოებს მიეკუთვნება

დასადასახადო სერიოზულ რისკს, იმ კუთხით, რომ საგადასახადო აღნიშნული ნაკლებად მიზნობრივია ანუ რიგი ფირმებისა, რომლებიც როგორმე თავადაც გაართმევენ თავს საქმეს, მაინც ღებულობენ დახმარებას. სუბსიდიების სისტემის მიმართაც მიზნობრივად უფრო ადვილია და ამიტომაც იგი უფრო ეფექტურიცაა და იაფიც. რამდენადაც ასეთი საგადასახადო შედეგათები მიმართულია განსაზღვრული რეგიონების კონკრეტული დარგების მიმართ, იმდენად შეიძლება ისინი განხილული იქნან არასამართლიან და დისკრიმინაციულ ზომებად. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთმა განვითარებულმა ქვეყანამ უარი თქვა მცირე და საშუალო სანარმოებისთვის კონკრეტული საგადასახადო სისტემის მეშვეობით სპეციალური საგადასახადო შედეგათების მინიჭებაზე და ამით მცირე ბიზნესსადაში საგადასახადო კანონმდებლობა ნეიტრალური დატოვეს.

თუმცა, ბევრი განვითარებული საბარტოველუსის მქონე ქვეყანა მცირე კომპანიებისათვის იყენებს საგადასახადო

სტიმულირების პრაქტიკას. მაგალითისათვის, ბელგიაში მოქმედებს საინვესტიციო შედეგათების პრაქტიკა და ხდება მანქანა-დანადგარებისა და მშენობა-ნაგებობების ამორტიზაციის გაორმაგება. კანადაში მცირე

ბიზნესისათვის მოქმედებს 16%-იანი საგადასახადო კრედიტი ბიზნესის მიერ მიღებულ პირველ 200 000 კანადური დოლარის შემოსავალზე, რაც ფაქტიურად ფედერალური გადასახადის განაკვეთს 28%-დან 12%-მდე ამცირებს. გერმანიაში იმ მცირე სანარმოთათვის, რომელთა წინააღმდეგ ძირითადი აქტივები ნაკლებია 240 000 გერმანულ მარკაზე, ხოლო კაპიტალის ლირებულზე კი ნაკლებია 500 000 გერმანულ მარკაზე, ახალ მოძრავ აქტივებზე მოქმედებს დამატებითი ამორტიზაცია 20%-ის ოდენობით. იტალიაში, თუკი შემოსავალი ნებისმიერ წელს წინა წელთან შედარებით 15%-ზე მეტია და თუ ინვესტიციების მოცულობა უფრო მეტია, ვიდრე ამ ორი წლის განმავლობაში მიღებულ შემოსავლებს შორის მაქსიმუმისა და ამავე პერიოდში დარიცხული ამორტიზაციის ჯამზე, მაშინ შემოსავლის ნაშთი დაიბეგრება საშემოსავლო გადასახადის, ადგილობრივი და კორპორაციული გადასახადის ჩვეულებრივი განაკვეთის მხოლოდ ნახევრით. ხოლო ახალ ინვესტიციებზე, რომელთა მოცულობა აღემატება 120 000 ლირას, 1991-1993 წლებში დადგენილი იყო საგადასახადო კრედიტი ინვესტიციების მოცულობის 25%-ის ოდენობით.

სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემებით 1998 წელს საქართველოს მრეწველობაში 3131 სანარმო არსებობდა, რომელთაგან 1176 (38%) მოცემულ პერიოდში

1998 წელს მრეწველობაში მთლიანად წარმოებული პროდუქტის 2.7%-ით შემცირდა გასულ წელთან შედარებით, მაშინ როდესაც მცირე ბიზნესისათვის მრეწველობაში წარმოებული პროდუქტის 7.6%-ით გაიზარდა

უმოქმედოდ იყო. ამ სანარმოთაგან 2704 (86%) მცირე სანარმო იყო, რომელთაგან აღნიშნულ პერიოდში 40% არ მოქმედებდა.

1998 წელს მრეწველობაში მთლიანად წარმოებული პროდუქტის 2.7%-ით შემცირდა გასულ წელთან შედარებით, მაშინ როდესაც მცირე ბიზნესისათვის მცირე სანარმოები პროდუქტის 7.6%-ით გაიზარდა და 128.6 მილიონი ლარი შეადგინა, რაც მთლიანობაში მრეწველობაში წარმოებული პროდუქტის 16%-

ა. მრეწველობის 18 მსხვილი დარგიდან 13 მათგანში მცირე საწარმოების მიერ წარმოებული პროდუქციის მოცულობა, 1997 წელთან შედარებით, გაიზარდა. განსაკუთრებით მაღალი

გრენვალდის 18 მსხვილი დარგიდან 13 მათგანში მცირე საწარმოების მიერ წარმოებული პროდუქციის მოცულობა 1997 წელთან შედარებით გაიზარდა

ზრდის ტემპი დამახასიათებელი იყო სამთომომპოვებელი მრეწველობისათვის (130.5%-იანი ზრდა), ხე-ტყისა და ხის ნაწარმის წარმოებისათვის (152.4%-იანი ზრდა), საფეიქრო მრეწველობისათვის (26.7%-იანი ზრდა).

მართალია კვების პროდუქტებისა და სასმელების წარმოება მთლიანობაში 1998 წელს შემცირდა, სამაგიეროდ თითქმის 400%-იანი ზრდა იყო დამახასიათებელი მცირე საწარმოების

ყველაზე მაღალი ზრდის ტემპი 1998 წელს გურიის მხარის ბაჰრდა, სადაც მცირე საწარმოების წარმოება პროდუქციამ არსებულ წელთან შედარებით 40.7%-ით მოიმატა

მიერ ხორცისა და კონსერვაციისათვის, 490%-იანი ზრდა ნაყინის წარმოებისათვის, 89%-იანი ზრდა ლუდის წარმოებისათვის და ა.შ. (იხ. ცხრილი №1).

თუკი რეგიონალურ ტონაჟში გადავხედავთ მცირე ზომის საწარმოებს, აღსანიშნავია, რომ ყველაზე მეტი საწარმო განთავსებულია თბილისში (731), თუმცა თბილისის მხოლოდ მე-5 ადგილზეა ფუნქციონირებად მცირე საწარმოთა მცირე აღნიშნულთა საერთო რაოდენობასთან

მიმართებაში. ყველაზე მეტი რეზერვი გამოყენებულია კახეთის რეგიონში, სადაც არსებულ მცირე საწარმოთა 58% ფუნქციონირებადა. ასევე აღსანიშნავია აჭარის რეგიონი, სადაც ეს მაჩვენებელი 54%-ია და ქვემო ქართლი (48.4%). რაც შეეხება მცირე საწარმოების მიერ წარმოებული პროდუქციის მოცულობას, ამ მხრივ ყველაზე მეტი მოცულობის პროდუქცია წარმოებული

იქნა თბილისში (ქვეყნის მთელს ტერიტორიაზე მცირე საწარმოების მიერ წარმოებული პროდუქციის 37%), მეორე ადგილზე შიდა ქართლი, რომელზეც 13.5% მოდის, მესამეზე კი ქვემო ქართლი (12.5%). ყველაზე მაღალი ზრდის ტემპი 1998 წელს გააჩნდა გურიის მხარეს, სადაც მცირე საწარმოების წარმოებულმა პროდუქციამ გასულ წელთან შედარებით 40.7%-ით მოიმატა, ასევე აღსანიშნავია რაჭა-ლეჩხუმი (40%-იანი ზრდა) და ქვემო ქართლი (38.5%).

მიუხედავად იმისა, რომ შიდა ქართლი პროცენტულად ერთ-ერთი ყველაზე მეტად მწარმოებელი რეგიონია (13.5% ქვეყნის მთელს ტერიტორიაზე წარმოებული პროდუქციისა), 1998 წელს აქ ადგილი ჰქონდა წარმოების კლებას, რომელმაც 14.8% შეადგინა. ასევე წარმოების სერიოზული შემცირება (16.7%-იანი) მოხდა აჭარის რეგიონის მცირე საწარმოებში. კახეთში წარმოება 12.1%-ით შემცირდა. მთლიანობაში 1998 წელს საქართველოს 11 რეგიონიდან 7-ში მცირე საწარმოების წარმოებულმა პროდუქციამ ზრდა განიცადა. (იხ. ცხრილი №2).

მცირე საწარმოების სამრეწველო საქონლის გამოშვება საქმიანობის სახეობების მიხედვით

(ცხრილი №1.

დარგები	მოქმედ საწარმოთა რაოდენობა	გამომშვებელი პროდუქტების მთლიანი მნიშვნელობა	ზრდის ტემპი წინა წელთან შედარებით
მრეწველობა-სულ	2704	128.6 მლნ.	7.6%
სამთომომპოვებელი მრეწველობა	54	4.02 მლნ.	130.6%
გადამამუშავებელი მრეწველობა	2576	119.4 მლნ.	5.8%
კვების პროდუქტების, სასმელებისა და თამბაქოს დამამუშავება <i>მათ შორის:</i>	1751	82 მლნ.	-6.5%
1. ხორცისა და ხორცის პროდუქტების წარმოება, გადამამუშავება და კონსერვირება	43	0.8 მლნ.	76.7%
2. ხილისა და ბოსტნეულის გადამამუშავება და კონსერვირება	13	0.5 მლნ.	59.3%
3. მცენარეული და ცხოველური ზეთებისა და ცხიმების წარმოება	24	0.2 მლნ.	72.6%
4. ნაყინის წარმოება	18	1 მლნ.	490%
5. პურისა და ფუნთოშეულის ნაწარმი	1167	39.1 მლნ.	7.4%
6. მკაჟონის, ვერმიშელის და სხვა ანალოგიური ნაწარმი	2	0.6 მლნ.	131.2%
7. სასმელების წარმოება	266	16.9 მლნ.	13.8%
8. მინერალური წყლებისა და უალოკოპოლო სასმელების წარმოება	106	2.2 მლნ.	- 4.4%
საფეიქრო მრეწველობა	59	1.8 მლნ.	26.7%
ტყაყისა და ტყაყის ნაწარმის წარმოება	20	0.5 მლნ.	15%
ხე-ტყისა და ხის ნაწარმის წარმოება	143	1.7 მლნ.	152.4%
ცელულოზის, ქაღალდის და ქაღალდის ნაწარმის წარმოება, საგამომცემლო საკმისათვის	178	8.1 მლნ.	45.1%
კოქსის, ნავთობსასხდელი პროდუქტებისა და ბირთვული სათბობის წარმოება	2	5.7 მლნ.	-
ქიმიური ნივთიერებების, ქიმიური პროდუქტებისა და ქიმიური პოტკოს წარმოება	56	2.9 მლნ.	28%
რეზინისა და კლასტმასის წარმოება	25	5.5 მლნ.	-2%
სხვა არალითონური მინერალური პროდუქტების წარმოება	147	4.8 მლნ.	6.4%
მეტალურგიული მრეწველობა	70	3 მლნ.	121.3%
მანქანებისა და მოწყობილობების წარმოება	26	0.5 მლნ.	-28.3%
ელექტრული და ოპტიკური მოწყობილობების წარმოება	24	0.9 მლნ.	-29.6%
სატრანსპორტო მოწყობილობების წარმოება	12	0.9 მლნ.	4.2%
ელექტროენერჯია, გაზი და წყალმომარაგება	74	5.1 მლნ.	3.1%

წყარო: სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი

მცირე საწარმოების მიერ სამრეწველო საქონლის წარმოება ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით

ცხრილი №2.

რეგიონები	მოქმედ საწარმოთა რაოდენობა	წარმოებული პროდუქციის მოცულობა 1998წ.	პროდუქციის წარმოების ზრდის ტემპი
საქართველო	2704	128.6 მლნ.	7.6%
ქ. თბილისი	731	47.3 მლნ.	15.7%
აჭარა	119	3.5 მლნ.	-16.7%
გურია	113	6 მლნ.	40.7%
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	102	2.4 მლნ.	40.1%
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	298	10.6 მლნ.	0.9%
იმერეთი	621	14.5 მლნ.	1.7%
კახეთი	180	4.9 მლნ.	- 2.1%
მცხეთა-მთიანეთი	118	2.9 მლნ.	1.6%
სამცხე-ჯავახეთი	91	3.2 მლნ.	- 3.6%
ქვემო ქართლი	161	15.9 მლნ.	38.5%
შიდა ქართლი	170	17.3 მლნ.	- 4.8%

პრივატიზაცია

■ გრიგოლ ფანცულაია

კერძო საკუთრება საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების, მუშაობის ეფექტურობის ამაღლების და კონკურენციის დამკვიდრების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. საქართველოში მნიშვნელოვანი ნაბიჯები იქნა გადადგმული პრივატიზაციის პროცესის დაწყებიდან შესრულდა დიდი მოცულობის სამუშაო და პრივატიზაციის განვლილ ეტაპზე მიღწეულია დადებითი შედეგები. დღესდღეობით ქვეყანაში პრივატიზაციის პროცესი თვისობრივად ახალ ეტაპზე გადავიდა, დღის წესრიგში დადგა უცხოური ინვესტიციებისათვის მაქსიმალური ხელშეწყობის საკითხი, სახელმწიფოს ხელში დარჩენილი ქონების მართვის ეფექტურობის ამაღლება. ბიუჯეტში დამატებითი თანხების მოზიდვის ღონისძიებათა შემუშავება და განხორციელება.

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ პრივატიზაციის პროცესი მთლიანად ქონების მართვის სამინისტროს ხელშია მოქცეული, რაც არ შეიძლება დადებით ფაქტორად არ ჩაითვალოს.

ქონების მართვის სამინისტროს მიერ შემუშავებულ იქნა ბრძანება პრივატიზაციის სხვადასხვა ფორმების შესახებ „სახელმწიფო ქონების კონკურსის, აუქციონის, იჯარა-გამოსყიდვის, პირდაპირი მყიდვის ფორმით პრივატიზების და სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული აქციების მართვის უფლების კონკურსის ფორმით გადაცემის შესახებ დეტალებების დამტკიცების თაობაზე“.

კონკურსის ფორმით გაყიდვის მიზანია ქონებაზე საკუთრების უფლება მიანიჭოს იმ მყიდველს, რომელიც გამყიდველს ყველაზე უკეთეს პირობას შესთავაზებს. სახელმწიფო ქონების მყიდველი შეიძლება იყოს საქართველოს ან უცხო ქვეყნის ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომლის ქონებაშიც საქართველოს სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმართველობის ორგანოს მონაწილეობის წილი 25%-ზე ნაკლებია.

გამარჯვებულის გამოვლენის კრიტერიუმის მიხედვით კონკურსი შეიძლება იყოს კომერციული ან საინვესტიციო. კომერციულ კონკურსში გამარჯვებულის გამოვლენის კრიტერიუმია საკონკურსო პირობების სრულად დაკმაყოფილება და ობიექტის შესაძენად მაქსიმალური ფასის გადახდა.

ხოლო საინვესტიციო კონკურსში გამარჯვებულის გამოვლენის კრიტერიუმია საკონკურსო პირობების სრულად დაკმაყოფილება და გამყიდველის მიერ დადგენილი საინვესტიციო პროგრამის შესაბამისად

განსაზღვრულ ვადაში საპრივატიზებო ქონებაში ინვესტიციების მაქსიმალური დაბანდება.

სახელმწიფო ქონების კონკურსის წესით პრივატიზებას ახორციელებს სახელმწიფო ქონების მართვის სამინისტრო ან მისი ტერიტორიული ორგანო, რისთვისაც 1 წლის ვადით ქმნის 5-7 წევრისაგან შემდგარ მუდმივ მოქმედ საკონკურსო კომისიას, რომელიც ამზადებს და ატარებს კონკურსს, ასევე ამტკიცებს მის შედეგებს.

კონკურსში მონაწილემ უნდა გადაიხადოს „ბე“, რომლის სიდიდეს განსაზღვრავს კომისია და რომლის მოცულობაც უნდა შეადგენდეს საპრივატიზაციო ობიექტის ღირებულების მინიმუმ 10 პროცენტს.

გამარჯვებული მონაწილე ვალდებულია სახელმწიფოებო ვალდებულების გაფორმებიდან 30 კალენდარული დღის ვადაში დაფაროს გადასახდელი საბოლოო ფასის არანაკლებ 5%, წინააღმდეგ შემთხვევაში კონკურსის შედეგები უქმდება და დადგენილ „ბე“-ს, მინიმალური ზღვარი (10%) არ უბრუნდება. გამარჯვებული ვალდებულია 2 წლის ვადაში გრაფიკის მიხედვით გადაიხადოს დარჩენილი გადასახადი თანხა და შეასრულოს ნაკისრი ვალდებულებები.

მყიდველი ვალდებულია კონკურსით შეძენილი სახელმწიფო ქონების პრივატიზების შემდეგ გამოყენებისას დაიცვას კონკურსის პირობებით ნაკისრი ვალდებულებები და შესრულებაზე ყოველ 6 თვეში ინფორმაცია წარუდგინოს გამყიდველს. საკონკურსო პირობების შეუსრულებლობის გამოვლენის შემთხვევაში მყიდველი ვალდებულია გაფრთხილება წერილობითი სახით და ჯარიმდება კონკურსის შედეგად დადგენილი ქონების ფასის 10%-ით. საკონკურსო პირობების განმეორებითი დარღვევის შემთხვევაში გამყიდველს უფლება აქვს ცალმხრივად ჩაშალოს ხელშეკრულება, მყიდველს არ უბრუნდება გადახდილი თანხა და არ უნაზღაურდება მის მიერ განეული დანახარჯები.

აუქციონის ფორმით სახელმწიფო ქონების გაყიდვის მიზანია საკუთრების უფლება მიანიჭოს იმ მყიდველს, რომელიც ვაჭრობის პროცესში გამყიდველს შესთავაზებს ყველაზე მაღალ ფასს. ამ ფორმით სახელმწიფო ქონების მყიდველი შეიძლება იყოს საქართველოს ან უცხო ქვეყნის ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომლის ქონებაშიც საქართველოს სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმართველობის ორგანოს მონაწილეობის წილი 25%-ზე ნაკლებია.

აუქციონის ფორმით სახელმწიფო ქონების

საქართველოში დღესდღეობით არსებულმა ფისკალურმა კრიზისმა კი მნიშვნელოვნად დაამწვანა ქვეყნის ბიუჯეტი.

ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დარგი, რომლის პრივატიზაციაც განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს, არის ენერგეტიკის სფერო. ენერგეტიკის სექტორის კრიზისიდან გამოყვანის ერთ-ერთ რეალურ გზას სათაბო-ენერგეტიკული

ენერგეტიკის სექტორის კრიზისიდან გამომავალი ერთ-ერთი რეალური გზის სათაბო-ენერგეტიკული სექტორში შემაჯავებელი შედეგების განხორციელების შესახებ

სექტორში შემაჯავებელი საწარმოების განსახელმწიფოებრიობაა, რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფს ეტაპობრივად სახელმწიფო მონოპოლიის ლიკვიდაციას, საკუთრების მრავალფეროვნების დამკვიდრებას, კონკურენტული გარემოს შექმნას, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას. მაგრამ ეს ყველაფერი გეგმაზომიერად და ეტაპობრივად უნდა განხორციელდეს.

ქვეყნის მაკროეკონომიკურისტაბილიზაციის საქმეში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ელექტროენერგეტიკის სექტორში პრივატიზებასთან დაკავშირებულ ღონისძიებების გატარებას, სახელმწიფო ხელისუფლების ძირის არათვისობრივი სამეურნეო ფუნქციისაგან განთავისუფლებას, უცხოური და შიდა ინვესტიციების მოზიდვას და მისი გამოყენებას საქართველოს ენერგეტიკის განვითარებისათვის.

საქართველოს ქონების მართვის სამინისტროს სათაბო-ენერგეტიკის სამინისტროსთან ერთად შემუშავებული აქვს ენერგო სისტემის კომპანიების განსახელმწიფოებრიობის განხორციელების სტრატეგია, რომლის ძირითადი მიზნებია:

- რესტრუქტურული ზაფისი შედეგად რაციონალური სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება; რეგულირების ფუნქციებისა და კომერციული საქმიანობის გამოჯანსაღება;
- ეტაპობრივად სახელმწიფო მონოპოლიის ლიკვიდაცია; საკუთრების მრავალფეროვნების დამკვიდრება; კონკურენტული გარემოს შექმნა და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა;
- გ) საქართველოს ეკონომიკის განვითარებისათვის ელექტროენერჯის წარმოების გაზრდა და მიწოდების უწყვეტი ციფის უზრუნველყოფა; ელექტროენერგეტიკის ბაზრის ფორმირებისათვის ხელის შეწყობა; ელექტროენერგეტიკის სექტორში წარმოების აფექტიანობის ამაღლება; ენერგოსისტემის ტექნიკური და მმართველობის დონის გაუმჯობესება; საფინანსო დისციპლინის დაცვა და ელექტროენერჯის მომხმარებლის მომსახურების

გაუმჯობესება. ელექტრო ენერგეტიკის დარგში პრივატიზების პროცესი 1992 წლიდან დაიწყო. საქენერგოს დაქვემდებარებული 30 მცირეპირობი ელექტრო სადგურიდან სხვადასხვა ფორმით პრივატიზებულ იქნა 19, რომელთა სიმძლავრე ქვეყნის ელექტრო სადგურების საერთო სიმძლავრის 2,2 პროცენტს შეადგენს.

ელექტრო ენერგეტიკაში პრივატიზაციის საწყისი ეტაპი, რომელიც მცირე პირობი ელექტრო სადგურების კერძო საკუთრებაში გადასვლას გულისხმობდა, შეიძლება ითქვას, რომ ეფექტულად განხორციელდა, რაზეც მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ ამჟამად „კაბალესი“, რომელიც 1991 წლიდან არ მუშაობდა, 1994 წელს პრივატიზების შემდეგ ამუშავდა „ხერთვის ჰესი“. კერძო მესაკუთრის ხელში გადასვლის შემდეგ ამუშავდნენ ახლანდელი „იგოთჰესი“, „მარტყოფისი“, „თეთრი ხევის ჰესი“, „მისაქციელ ჰესი“ და ა.შ.

ენერგეტიკის სფეროში პრივატიზების პროცესის წარმატებით განხორციელების მიზნით, საქართველოს ენერგოსისტემის კომპანიების განსახელმწიფოებრიობის სტრატეგიის შესაბამისად პრიორიტეტულ მიმართულებად განისაზღვრა ელექტროენერგეტიკის კომპანიების ბაზაზე, მოქმედი კანონმდებლობით დაფუძნებული სააქციო საზოგადოებების აქციათა საკონტროლო პაკეტების პრივატიზება კონკურსის წესით.

საქართველოს ქონების მართვის სამინისტრომ ტენდერში გამარჯვებულ კომპანიებს „მერი ლინჩს“, „კანტორს“ და KPMG-ს მიანიჭა უფლება წარემართათ სექტორის პრივატიზება და მოეუბნათ პოტენციური ინვესტორები.

საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი 66 ელექტროენერჯის გამანაწილებელი კომპანია, რეგიონალური მუნიციპალური ინტეგრაციის გათვალისწინებით და გამანაწილებელი ქსელების ტექნიკური შესაძლებლობების შედეგადად მიზეზით, გაერთიანდა ოთხ ძირითად ჯგუფად, რომელიც შესაბამისად ემსახურებიან თბილისს (თელასს), აღმოსავლეთ საქართველოს, დასავლეთ საქართველოს და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკას. გარკვეულწილად ჩამოყალიბდა ოთხი ერთგვაროვანი ბლოკი.

საინვესტიციო ბანკ „მერი ლინჩის“ მეშვეობით, რომელიც აჟამამდ ასრულებს სახელმწიფო ქონების მართვის სამინისტროსა და სათაბო-ენერგეტიკის სამინისტროს ფინანსური მრჩევლის ფუნქციას, შემუშავებული იქნა კონკურსის პროცედურები.

სხვა პირობებთან ერთად კონკურსის ერთ-ერთ აუქციონებელ პირობად განისაზღვრა საჭირო

ინვესტიციების განხორციელება ენერგოსექტორის სანარმოთა ტექნიკური რეაბილიტაციისათვის.

კონკურსში გამარჯვებულს გამოვლენის ძირითად კრიტერიუმად ენერგო საქტორის

საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი 66 ელექტროენერჯის გამანაწილებელი კომპანია პრივატიზაციისათვის ენერგოსისტემის მართვის სამინისტროსთან ერთად და მონოპოლიის ლიკვიდაცია (თელასი), აღმოსავლეთ საქართველოს, დასავლეთ საქართველოს და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკის

სანარმოთა რეაბილიტაციისათვის საჭირო ინვესტიციების განხორციელებასთან ერთად განისაზღვრა პოტენციური მყიდველის მიერ წარმოდგენილი გარანტიები, სანარმოს დავალიანების წინასწარ განსაზღვრულ ვადაში დაფარვის შესახებ.

სახელმწიფომ თავის თავზე აიღო ვალდებულება მოენსერგიებიან ელექტრო ენერგეტიკის სატარიფო სისტემა, ამასთან გადაამყვეტი მნიშვნელობა უნდა მინიჭებოდა ელექტრო ენერჯის ტარიფების გრძელვადიან პოლიტიკას, რასაც ინვესტორები უმთავრესად მიიჩნევდნან.

ქვეყნის მნიშვნელოვანი ობიექტების პრივატიზების მიზნით შექმნილია მუდმივი მოქმედა საკონკურსო კომისიამ უკვე განხორციელა სააქციო საზოგადოება „თელასის“ აქციათა პაკეტის 75 პროცენტის პრივატიზება, რის შედეგადაც ბიუჯეტმა უკვე მიიღო 40,3 მილიონ ლარამდე.

პარალელურად სახელმწიფო ქონების მართვის სამინისტრომ სათაბო-ენერგეტიკის სამინისტროსთან ერთად და საინვესტიციო ბანკ „მერი ლინჩის“ დახმარებით დაიწყო მუშაობა აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს ელექტროენერჯის გამანაწილებელი კომპანიების პრივატიზების საკითხზე, შესაბამისი რაიონული ენერგოკომპანიების აქციების დაჯგუფების გზით. გეგმით 1999 წლის 1 პირილამდე გამოცხადებული უნდა იქნას საერთაშორისო ტენდერები აქციათა პაკეტების არანაკლებ 75%-ის პრივატიზების მიზნით.

აქტიური მუშაობა მიმდინარეობს საქართველოს ენერგოსისტემის გამანაწილებელი ენერგოკომპანიების დარჩენილი სანარმოების, რომლებიც ორ პაკეტად იქნება განერთიანებული, განსახელმწიფოებრიობისათვის. ამასთან გასაყიდად გამოცხადი უნდა იქნას თითოეული სანარმოს აქციების 50

პროცენტზე მეტი. საქართველოს ქონების მართვის სამინისტრომ, სათაბო-ენერგეტიკის სამინისტროსთან ერთად და საინვესტიციო ბანკ „მერი ლინჩის“ დახმარებით, გენერაციის სფეროს მიკუთვნებული სანარმოების

- პირობი ელექტრო სადგურების ბაზაზე დააფუძნა სააქციო საზოგადოებები განსაზღვრული ვადის ვალიანი კონცესიით 20-25 წლით, ან აქციათა არანაკლებ 75 პროცენტის

გადაცემა პოტენციურ ინვესტორებზე გენერაციის შემდეგი სანარმოებისა: „ლაჯანურჰესი“, „ტყინულჰესი“, „შაორჰესი“, „ხრამ ჰესი-1“, „ხრამ ჰესი-2“, „ვერცხიხევისის კასკადი“, „რიონჰესი“, „გუმბათჰესი“, თბილისის „თბილისი ტენდერული“, „თბილისის“ და „ზაჰესი“.

„ორთაქალჰესის“ შესაძლო პრივატიზება მოხდება მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც კონტრაქტი აღნიშნული ობიექტის იჯარის შესახებ იურიდიულად ძალადაკარგულად ჩაითვლება.

დაეგმილია აგრეთვე სახელმწიფო კომპანია „საქენერგო გენერაციის“ მცირე პირობი ელექტროსადგურების: მაჭახელაჰესი, აჭიჰესის, კინკიჰესის, შატილჰესის, ლორეჰესის, ყაზბეგჰესის, კეხვიჰესის, დაარსებისჰესის პრივატიზება.

საინვესტიციო ბანკი „მერი ლინჩი“

1999 წლის პირველ პერილამდე გამოცხადებულ უნდა იქნას საერთაშორისო ტენდერები აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს ელექტროენერჯის გამანაწილებელი კომპანიების აქციათა პაკეტების არანაკლებ 75%-ის პრივატიზების მიზნით

უზრუნველყოფს ზემოთ ჩამოთვლილი სააქციო საზოგადოებების აქციათა პაკეტების გასაყიდად ან მართვის უფლების გადასაცემად საინფორმაციო მემორანდუმების მომზადებას და მოიზიდვას სტრატეგიულ ინვესტორებს. ამასთან ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში პოტენციური ინვესტორის მიერ წარმოდგენილი უნდა იქნას საჭირო ინვესტიციების განხორციელების მექანიზმი, გრაფიკი და საბანკო გარანტიები.

გენერაციის სფეროს მიკუთვნებული სანარმოების ბაზაზე დააფუძნებული, ზემოთ ჩამოთვლილი სააქციო საზოგადოებების აქციათა პაკეტების საერთაშორისო ტენდერით პრივატიზების ან მართვის უფლების გადაცემის მიზნით ტენდერის გამოცხადება 1999 წლის 1 იანვრიდან უნდა დაწესდეს. მასადადმე, როგორც ვხედავთ ძალზე დიდი

მუშაობა იქნა განუღებელი ელექტრო ენერგეტიკის სფეროში პრივატიზაციის მხრივ, თუმცა ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი. მიუხედავად იმისა, რომ დღემდე ამ მიმართულებით განუღებელი მუშაობა არ შეიძლება დადებითად არ შეფასდეს, იგი მაინც გარკვეული ხარვეზებით, გარკვეული ნაკლოვანებებით განხორციელდა. ეს ძირითადად

გენარაციის სფეროს სააქციო საზოგადოებათა აქციონერების საერთაშორისო ტენდერით პრივატიზაციის ან მართვის უფლების გადაცემის მიზნით ტენდერის გამოცხადება 1999 წლის 1 იანვრიდან უნდა დაწყებულიყო

„თელასის“ განსახელმწიფებების განხორციელებას ეხება. რა თქმა უნდა „თელასის“ პრივატიზაციის ფაქტი არ შეიძლება დადებითად არ შეფასდეს, მაგრამ ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საკონტროლო პაკეტის მიყიდვისას უცხოელებზე, აქციონერ 51 პროცენტით შემოფარგულა შეიძლება, რასაც არ შეიძლება ძალიან ემოქმედება ფასზე. შემდგომში კი „თელასის“ ნორმალურად ფუნქციონირების შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო მონიშნულა თავისი წილის 25 პროცენტით შემოფარგულა, შეეძლო გაეყიდა აქციონერ „ზედმეტი“ 24 პროცენტით, რითაც მოიზიდვდა კაპიტალს (არ არის აუცილებელი პაკეტის ერთ ლიტად გაყიდვა) ისეთი ინვესტორებისაგან, რომლებსაც მართალია არ გააჩნიათ გამოცდილება ამ საქმის წარმოებაში, მაგრამ გააჩნიათ კაპიტალი. ამ შემთხვევაში გამოინიშნული არ იყო ქართული კაპიტალის აქტიური მონაწილეობა აქციონერ პაკეტის შექმნაში, რითაც მთლიანად ქვეყანა კიდევ უფრო მოგებულა იქნებოდა.

მიუხედავად ელექტრო ენერგეტიკის საქმეში უკვე გადადგმული ნაბიჯებისა ჯერჯერობით

ენერგეტიკის სექტორში განხორციელებული პრივატიზაცია

	გენერაცია		გადაცემა		დისტრიბუცია	
	სახ. წილი	კერძო	სახ. წილი	კერძო	სახ. წილი	კერძო
საფრანგეთი	100%	0%	100%	0%	100%	0%
გერმანია	20%	80%	0%	100%	40%	60%
იტალია	85%	15%	100%	0%	95%	5%
პორტუგალია	55%	45%	100%	0%	100%	0%
ესპანეთი	0%	100%	100%	0%	0%	100%
გაერთიანებული სამეფო	0%	100%	100%	0%	0%	100%
არგენტინა	0%	100%	100%	0%	0%	100%
ბრაზილია	80%	20%	100%	0%	0%	100%
ჩილე	0%	100%	80%	20%	0%	100%
უნგრეთი	100%	0%	100%	0%	0%	100%
შვეიცარია	100%	0%	100%	0%	100%	0%
აშშ-ის	95%	5%	100%	0%	100%	0%
რუსეთი	50%-ზე ნაკლები	50%-ზე მეტი	50%-ზე ნაკლები	50%-ზე მეტი	50%-ზე ნაკლები	50%-ზე მეტი

სახელმწიფო ენერგეტიკაში კვლავ მონოპოლისტად რჩება. კერძო საკუთრებაში მხოლოდ „თელასის“ აქციონერ საკონტროლო პაკეტია. იმისათვის, რომ ენერგეტიკული დარგი ფეხზე დადგეს, მოისპოს ენერგეტიკის დარგი და მომხმარებელთა უფლებებიც მაქსიმალურად დაცული იყოს აუცილებელია პრივატიზაციის პროცესის დაჩქარება.

ეს კუთხით საინტერესოა საზღვარგარეთის გამოცდილება. თითქმის ყველა განვითარებულ სახელმწიფოში ელექტროენერგეტიკულ

სექტორს კერძო კომპანიები აკონტროლებენ. აშშ-ში, დიდ ბრიტანეთსა და ესპანეთში გენერაციის, გადაცემისა და დისტრიბუციის სფეროები 100 პროცენტით პრივატიზებულია. გერმანიაში სახელმწიფო გენერაციის დარგში მხოლოდ 20 პროცენტს აკონტროლებს, დისტრიბუციაში - 40 პროცენტს, ხოლო გადაცემა მთლიანად კერძო სექტორის ხელშია. გენერაციის მნიშვნელოვანი წილია პრივატიზებული პორტუგალიაშიც (45%). ამ მხრივ გამონაკლისს მხოლოდ საფრანგეთი და იტალია წარმოადგენს, სადაც სახელმწიფო თითქმის მთლიანად აკონტროლებს ელექტროენერგეტიკულ სექტორს.

საკმაოდ კარგად მიდის ელექტროენერგეტიკული სფეროს პრივატიზაციის პროცესი განვითარებულ ქვეყნებშიც. მაგალითად, დისტრიბუციის სფერო 100 პროცენტით კერძო სექტორის ხელშია არგენტინაში, ბრაზილიაში, ჩილეში და უნგრეთში. ამასთან არგენტინასა და ჩილეში მთლიანად პრივატიზებულია გენერაცია და გადაცემაც. ამ სფეროების განსახელმწიფოებრიობა თანდათან დაიწყო

ბრაზილიაშიც. აქ გენერაციის და გადაცემის 20 პროცენტს უკვე კერძო კომპანიები აკონტროლებენ. ჯერჯერობით ამ სფეროს პრივატიზება არ მომხდარა მექსიკაში და კოლონიაში, სადაც სახელმწიფო უპირობო მონოპოლისტია. აღსანიშნავია, რომ ბოლო დროს პოლონეთში დაიწყო გენერაციის სფეროს პრივატიზება და 5 პროცენტით უკვე კერძო სექტორმა შეისარმა.

საკმაოდ წარმატებულად მიმდინარეობს ელექტროენერგეტიკის სფეროს პრივატიზაციის პროცესი რუსეთშიც. აქ გენერაციის გადაცემის და დისტრიბუციის სფეროები ნახევრად სახელმწიფო და ნახევრად კერძო კომპანიების კონტროლის ქვეშაა.

პრივატიზაციის პროცესი დაიწყო საბოლოო ენერგეტიკის სფეროში შემავალ სხვა დარგებშიც. კერძოდ, გაზის მეურნეობის დარგში სახელმწიფო ექნა იმ ობიექტთა ნუსხა, რომლებიც ექვემდებარებოდნენ სააქციო საზოგადოებებად გარდაქმნას. მათსაკონტროლო პაკეტებს დროებით სახელმწიფო იტოვებს. გაზის მეურნეობის ბაზაზე დაფუძნებული სააქციო საზოგადოებების სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილ აქციონერ 51 პროცენტით მართვის უფლება დროებით გადაეცათ ქალაქების და რაიონების მერიებსა და გამგებობებს, ხოლო სამინისტროების ტერიტორიულ ორგანოებს და დავებულ ორგანიზაციებს გაზის საწარმოების გარდაქმნა სააქციო საზოგადოებებად.

საქართველოს ტელეკომუნიკაციის სექტორი საჭიროებს მნიშვნელოვან ინვესტიციას, რომელსაც საერთაშორისო კავშირგაბმულობის, ისე ადგილობრივი ქსელების განვითარებისათვის ცენტრალური ორგანიზაციის მისთვის არათვისებრივი სამეურნეო ფუნქციებისაგან

ამაყმად გაზის მეურნეობის სექტორში 42 სააქციო საზოგადოება დაფუძნებულია. აქციონერ 100 პროცენტით პრივატიზირებულია 7 საზოგადოებაში.

სააქციო საზოგადოება „საქტრანს-გაზმრენვის“ სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილი აქციების მართვის უფლება 5 წლის ვადით გადაეცა სააქციო საზოგადოება „ინტერგაზს“, ხოლო სააქციო საზოგადოება „საქთხევადაგაზის“ სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული აქციები - საბოლოო ენერგეტიკის სამინისტროს.

გაზის სფეროში პრივატიზაციის პროცესს გარკვეული ხარვეზები სდევს თან, კერძოდ „თბილგაზის“ აქციონერ პაკეტის 76 პროცენტის გაყიდვის მიზნით გამოცხადებულ კონკურსში გამარჯვებული სააქციო საზოგადოება „საქგაზი“ უარს აცხადებს საბოლოო ხელშეკრულების გაფორმებაზე იმ მოტივით, რომ არ განხორციელდა 35 მილიონი ლარის კრედიტორული დავალიანების ჩამონერა, რაც უნდა განხორციელებულიყო სააქციო საზოგადოება „თბილგაზის“ მიერ მისთვის მიწოდებული ინფორმაციის შესაბამისად. ამასთან „თბილგაზი“

ითხოვს „ბე“-ს სახით გადახდილი 600 ათასი აშშ დოლარის დაბრუნებას.

რაც შეეხება ნახშირის მრეწველობას, დამატკიცებულია ნახშირის მრეწველობის რესტრუქტურისაგან გეგმა. გეგმიდან გამომდინარე დაფუძნებულია სააქციო საზოგადოება „ტყიბულნახშირი“ და „პროგრესი“, რომელთა აქციების საკონტროლო პაკეტი - 51 პროცენტით, დროებით შესაძლო ინვესტორის მიერ ამ დარგის რეაბილიტაციის და მოდერნიზაციის მიზნით საჭირო ინვესტიციების განხორციელებამდე, დარჩება სახელმწიფოს საკუთრებაში. ამ პროცესის პარალელურად მიხედვით იმ სავაჭრო, მომსახურების სფეროს და სოცკულტურული დანიშნულების ობიექტების პრივატიზება მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, რომლებიც არ იქნა შეტანილი შემოადინებული სააქციო საზოგადოებების სანესდებო კაპიტალში.

ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადი ფუნქციონირების საქმეში დიდი როლი ენიჭება ტელეკომუნიკაციის სექტორის პრივატიზაციის ღონისძიების გატარებას, სექტორში ინვესტიციების მოზიდვას, თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვას, მომსახურებაზე ტარიფების მონესრულებას, მმართველობის ცენტრალური ორგანიზაციის მისთვის არათვისებრივი სამეურნეო ფუნქციებისაგან

განთავისუფლებას. ყოველივე ამან ტელეკომუნიკაციის სექტორი უნდა აიყვანოს თვისობრივად ახალ საფეხურზე, რაც შესაძლებელ გახდის საერთაშორისო სტანდარტების დონეზე მომხმარებელთა მომსახურების უზრუნველყოფას. საქართველოს ტელეკომუნიკაციის სექტორი საჭიროებს მნიშვნელოვან ინვესტიციებს, როგორც საერთაშორისო კავშირგაბმულობის, ისე ადგილობრივი ქსელების განვითარებისათვის.

ტელეკომუნიკაციის სექტორში საწარმოთა პრივატიზების საერთო მიზნებია: რეგულირების ფუნქციისა და კომერციული საქმიანობის გამოჯენა, აღნიშნულის შედეგად სექტორში რაციონალური სახელმწიფო პოლიტიკის წარმართვა.

სახელმწიფო მონოპოლისს ლიკვიდაცია, საკუთრების მრავალფეროვნების დამკვიდრება, კონკურენტული გარემოს შექმნა, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა.

ტელეკომუნიკაციის სექტორში თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა, მისი უწყვეტი და მდგრადი ფუნქციონირება, მართვის ორგანიზაციის ღონის ამაღლება,

კავშირგაბმულობის ბაზრის ფორმირების ხელის შეწყობა, საფინანსო დისციპლინის ამაღლება, მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება.

საქართველოს კავშირგაბმულობის და ფოსტის სამინისტრო ემზადება ტელეკომუნიკაციის სექტორის პრივატიზების ფართომასშტაბიანი პროცესის დასაწყებად.

განსახელმწიფოებრიობის მიზანია პრივატიზაციის პროცესში სტრატეგიული ინვესტიციის მოზიდვა, რის შედეგადაც შესაძლებელი გახდება დარგში მსხვილი ინვესტიციის ჩადება, რაც თავისთავად განაპირობებს საქართველოს ტელეკომუნიკაციის დარგის განვითარებას. მიზანშეწონილია ტელეკომუნიკაციის ყველა მიმართულების თანაბარი განვითარება, როგორცაა სოფლის, ქალაქის, საერთაშორისო და საქალაქაშორისო, ადგილობრივი და ქალაქის კავშირგაბმულობის ობიექტები, ტელერადიომალუნეულობის ტექნიკური საშუალებები.

საქართველოს განზრახული აქვს ტელეკომუნიკაციის ობიექტების პრივატიზებისათვის გამოაცხადოს საერთაშორისო ტენდერი, რათა სტრატეგიული პარტნიორის შერჩევა მოხდეს სრული ობიექტურობისა და გამჭვირვალობის საფუძველზე. შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენს ქვეყანაში შექმნილია პრივატიზების პროცესის გეგმაზომიერი წარმართვისათვის აუცილებელი საკანონმდებლობა:

— საქართველოს კანონი ინვესტიციების შესახებ

— საქართველოს კანონი „კავშირგაბმულობისა და ფოსტის შესახებ“

— საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ქონების პრივატიზების შესახებ“

— სხვა კანონები და კანონქვემდებარე აქტები.

აღსანიშნავია, რომ თითქმის ყველა კანონი და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი უცხოელი ექსპერტების მიერ შეფასებულია, როგორც საერთაშორისო დონის დოკუმენტები.

პრივატიზების სწრაფად და შეუფერხებლად წარმართვისათვის სახელმწიფო ქონების მართვის სამინისტროსთან ერთად ემზადებულია საქართველოს პარლამენტის დადგენილების პროექტი, რომლის ძალითაც პრივატიზების დაექვემდებარება საერთაშორისო და საქალაქაშორისო კავშირგაბმულობა, საფოსტო კავშირი, ტელერადიომალუნეულობის ტექნიკური საშუალებები.

ამრიგად, უმოკლეს ვადაში კავშირგაბმულობისა და ფოსტის დარგი მთლიანად ლიბერალიზებული გახდება.

დღეისათვის საქართველოს ტელეკომუნიკაციის სექტორს შემდეგი სახე აქვს:

— საქართველოს სახელმწიფო სექტორში არსებული ტელეფონების დაახლოებით რაოდენობა 510 000; მათ შორის:

ბინის - 440 000;

ციფრული სატელეფონო ნომრების რაოდენობა - 180 000;

საერთაშორისო არხების რაოდენობა - 300;

— რადიო სარელო ხაზების სიგრძე - 3 000 კმ.

— სატელეფონო ნომრების რიცხვი ქ. თბილისში - 270 000 ნომერი, მათ შორის:

ციფრული - 70 000

კერძო სექტორის - 30 000

— სატელეფონო სიმკვრივე თბილისში დაახლოებით 25 ნომერი/100 აბონენტზე;

— სატელეფონო სიმკვრივე ადგილობრივ ქსელებში დაახლოებით 10 ნომერი/100 აბონენტზე.

— ავტომატური სატელეფონო სადგურების რაოდენობა - 734; მათ შორის:

დეკადურ-ბიჯური - 45;

კოორდინატული - 647;

კვაზი ელექტრონული - 19.

— ავტომატური სატელეფონო სადგურების რაოდენობა თბილისში - 37, მათ შორის:

დეკადურ-ბიჯური - 10 (დაახლოებით 65 000 ნომერი);

კოორდინატული - 13 (დაახლოებით 105 000 ნომერი);

კვაზი ელექტრონული - 14 (დაახლოებით 100 000 ნომერი).

— მობილური კავშირგაბმულობა GSM 900 დაახლოებით 34 6000 აბონენტი (კერძო სექტორი).

— კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სფეროში დარგების მიხედვით გაცემულია და მოქმედებს 540-ზე მეტი ლიცენზია; მათ შორის:

რადიო-სამალუნეულო კომპანია - 21;

სატელევიზიო კომპანია - 104;

საკაბელო ტელევიზია - 26;

მობილურ ტელეფონ-აპარატების შემოტანა-რეალიზაცია - 71;

საინფორმაციო საშუალებების, რეკლამა, ფოსტა - 23;

სადისპეტრო საშუალებები (სერეული ნომრები) - 23;

საქალაქაშორისო და საერთაშორისო ტელეფონ ავტომატებით მომსახურება - 81;

სხვადასხვა - 195.

ტელეკომუნიკაციის ბაზარზე ფუნქციონირებს შემდეგი ოპერატორები;

— ადგილობრივი ოპერატორები: შპს „საქართველოს ელექტროკავშირი“ - ძირითადი ოპერატორი (სახელმწიფო სექტორი) განეული მომსახურების მოცულობა დაახლოებით 85 პროცენტს;

შპს „ახალი ქსელები“, შპს „საქართველოს ცენტრალური კავშირგაბმულობის კორპორაცია“ - განეული მომსახურების მოცულობა დაახლოებით 15 პროცენტს.

— საერთაშორისო და საქალაქაშორისო ოპერატორები:

შპს „საქართველოს ტელეკომი“ (ერთობლივი სანარმო) მომსახურების მოცულობა დაახლოებით 80 პროცენტი;

სს „ეგრისი“ განეული მომსახურების მოცულობა დაახლოებით 15 პროცენტი;

სს „გუდეილკომი“ განეული მომსახურების მოცულობა დაახლოებით 5 პროცენტს.

— მობილური კავშირგაბმულობის ოპერატორი (კერძო სექტორი)

შპს „მეგაკომი“ (AMPS სტანდარტი) დაახლოებით 600 აბონენტი;

შპს „ჯეოსელი“ (GSM სტანდარტი) დაახლოებით 12 000 აბონენტი;

შპს „შავთკომი“ (GSM სტანდარტი) დაახლოებით 22 000 აბონენტი.

ექვს არ ინევეს, რომ ტელეკომუნიკაციის სექტორში პრივატიზაციის წარმატებით განხორციელების მიზნით პრიორიტეტული მიმართულება უნდა იყოს სექტორში არსებულ სახელმწიფო საკუთრებაში მყოფ სანარმოთა ნაწილს პრივატიზება, საერთაშორისო კონკურსის ჩატარებით. უზრუნველყოფილი უნდა იქნას ამ სანარმოთა საპრივატიზაციოდ მომზადება, შემდგომში მათი წილის გასაყიდად საინფორმაციო მემორანდუმების ჩათვლით.

ტელეკომუნიკაციის სექტორის დეკადური მატერიალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, სხვა მოთხოვნებთან ერთად კონკურსის ერთ-ერთ აუცილებელ პირობას უნდა წარმოადგინდეს ინვესტიციების განხორციელება ტელეკომუნიკაციის სანარმოთა ტექნიკური რეაბილიტაციისათვის.

პრივატიზაციის პროცესის განხორციელებისას აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ სხვა ქვეყნის გამოცდილება, მაგრამ მათი მოდელების ცალსახად გადმოღება ყოვლად გაუმართლებელია. განვიხილოთ ჩვენს უშუალო მეზობელს სომხეთის მაგალითი.

1994 წელს სომხეთის კავშირგაბმულობის სისტემაში ჩამოყალიბდა სააქციო საზოგადოება „არმენტელსი“, რომელშიც 51 პროცენტი ეკუთვნოდა სომხეთის მხარეს და 49 პროცენტი ამერიკულ კომპანია „ტრანსულტელეკომს“. ეს გახლავთ ერთადერთი საერთაშორისო ოპერატორი და მის დაქვემდებარებაში იყო საერთაშორისო და საქალაქაშორისო სატელეფონო სადგურები, ერევნის სატელეფონო ქსელი და სომხეთის სატელეფონო ქსელი.

1996-97 წლებში გამოცხადდა ტენდერი „არმენტელსი“ სახელმწიფოს ხელში არსებული

წილის - 41 პროცენტის პრივატიზაციაზე. ტენდერში მონაწილეობა მიიღეს: „მეტრომედია ინტერნეტელეკომ“, „ოტესი“, ფრანკ ტელეკომმა“, „დორნი ტელეკომმა“, და „იტალ ტელეკომმა“.

ტენდერში გაიმარჯვა ბერძნულმა კომპანია „ოტესი“, რომელმაც შეიძინა „არმენტელსი“ 41 პროცენტის სახელმწიფოს წილიდან და შედეგად 49 პროცენტი „ტრანსულტელეკომის“ წილი და გახდა აქციათა 90 პროცენტის მფლობელი.

„ოტესი“ მიენიჭა ექსპლუატორის უფლება საერთაშორისო კავშირებისა 15 წლით და მობილურ ტელეფონებზე 5 წლით.

„არმენტელსის“ პრივატიზაციის შედეგად სომხეთის მხარე მთლიანად 5 წლის განმავლობაში უნდა მიიღოს 443 მილიონი დოლარ, საიდანაც 15 მილიონი დეკლარაციის გასახტუმრებელი თანხაა.

მაგრამ, აქვე უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ სომხეთში ტარიფებს არგულერებს სახელმწიფო წინასწარ შედგენილი მოდელით. ასეთ პირობებში სომხეთში კავშირგაბმულობის სისტემა საკმაოდ კარგად ფუნქციონირებს.

მეზობლის გამოცდილების გათვალისწინებით უნდა იქნას არ უნდა გამოირიცხადეს ტელეკომუნიკაციის სექტორის პრივატიზების დროს რამდენიმე წლით გარკვეული ექსპლუატორის უფლებების მიენიჭება რომელიმე ინვესტიციისათვის, მაგრამ ასეთი ნაბიჯის გადადგმის შემთხვევაში სახელმწიფო ხელში უნდა დაიტოვოს გარკვეული ბერკეტი, რომლებიც ხელს შეუშლის მონოპოლისტს თავისი მონოპოლიური უფლებების სრულად გამოყენებაში.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ საქართველოს კავშირგაბმულობის სისტემაში ორი ძირითადი ოპერატორია შპს „საქართველოს ტელეკომი“ და შპს „საქართველოს ელექტროკავშირი“.

შეზღუდული პასუხისმგებლობის სანარმო „საქართველოს ტელეკომი“ დაფუძნებულია საქართველოს კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სამინისტროს (40%), საქართველოს საერთაშორისო სატელეფონო სადგურის (11%), აშშ-ს ფირმა „მეტრომედია ინტერნეტელსის“ (30%), კვიპროსის ფირმა „ბულკომის“ (19%) მიერ.

შესაბამისად, საქართველოს სახელმწიფო საკუთრების წარმოადგენს შპს „საქართველოს ტელეკომის“ წილის 55 პროცენტი.

საქართველოს ტელეკომუნიკაციის ბაზარზე ფუნქციონირებს შემდეგი საერთაშორისო და საქალაქაშორისო ოპერატორები:

➢ შპს „ეგრისი“ (კერძო სექტორი), განეული მომსახურების მოცულობა შეადგენს 15 პროცენტს.

➢ შპს „გუდეილკომი“ (კერძო სექტორი), განეული მომსახურების მოცულობა შეადგენს 5 პროცენტს.

➢ მობილური კავშირგაბმულობის ოპერატორები (კერძო სექტორი) განეული

მომსახურების მოცულობა - 100 პროცენტით, მათ შორის:

- შპს „მეგაკომი“
- შპს „ჯეოსელი“
- შპს „მაგთიკომი“

შპს „საქართველოს ტელეკომი“ არის საქალაქთაშორისო და საერთაშორისო კავშირის განმახორციელებელი დომინანტი ოპერატორი, რომლის მომსახურების მოცულობა 80 პროცენტია.

შპს „საქართველოს ელექტროკავშირი“ მთლიანდასახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სანარმოა. იგი წარმოადგენს ადგილობრივი სატელეფონო კავშირის განმახორციელებელ ძირითად ოპერატორს, რომლის განუყოფელი მომსახურების მოცულობა შეადგენს 85 პროცენტს.

შპს „საქართველოს ელექტროკავშირს“ კონკურენტების სახით ყავს შპს „ახალი ქსელები“ და შპს „საქართველოს ცენტრალური კავშირგაბმულობის კორპორაცია“ (ორივე კერძო საკუთრებაშია), რომელთა მიერ განუყოფელი მომსახურების საერთო მოცულობა შეადგენს 15 პროცენტს.

კავშირგაბმულობის ოპერატორების განსახელმწიფოებრიობის სხვადასხვა მიმართებით შემუშავებული ერთ-ერთი მიმდევრის მიხედვით საჭიროა შპს „საქართველოს ტელეკომის“ და შპს „საქართველოს ელექტროკავშირს“ გაერთიანება და ერთი მფლავრი საერთაშორისო დომინანტი ოპერატორის ჩამოყალიბება, რომელიც შეევა ადგილობრივი ტელესაკომუნიკაციო ქსელების მნიშვნელოვანი ნაწილიც (სომხეთის მაგალითის გათვალისწინებით). რა თქმა უნდა ამით მნიშვნელოვნად გაიზარდება საპროცენტუაჟო ფასი და შეიქმნება შესაძლებლობა მთელი ქვეყნის სატელეკომუნიკაციო ქსელების თანაბრად განვითარებისა. მაგრამ, ამ მიმდევრს თავისი უარყოფითი მხარეებიც გააჩნია. კერძოდ, მეტად

კავშირგაბმულობის განსახელმწიფოებრიობის ყველაზე უფრო მისაღვაწი ფორმას წარმოადგენს შერეობა მთლიანი, როგორც „საპარტიველუს ტელეკომს“ მიენიჭება ადგილობრივი ოპერატორის ლიცენზია, ხოლო „საპარტიველუს ელექტროკავშირი“ გახდება საერთაშორისო ოპერატორი

ძნელი იქნება უცხოელი პარტნიორების დათანხმება და მათი თანხმობის შემთხვევაშიც კი ამ ფაქტმა ქვეყნისათვის უარყოფითი შედეგები შეიძლება გამოიწვიოს, რადგან სომხეთისაგან განსხვავებით ჩვენს სახელმწიფოს ჯერჯერობით არ ძალუძს რაიმე გავლენა მოახდინოს სატელეფონო ტარიფებზე კერძო სექტორში, ისეთ სატელეფონო კომპანიებშიც კი როგორცაა შპს „ახალი ქსელები“, რომელიც ადგილობრივი კავშირგაბმულობის მფლობელი 15 პროცენტს

აკონტროლებს, მონოპოლიის ჩამოყალიბების შემთხვევაში კი, რომელიც გააკონტროლებს მთელ საერთაშორისო კავშირებს და ადგილობრივის 85 პროცენტს, მის საქმიანობაში ჩარევაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია.

მეორე მოსაზრების მიხედვით საჭიროა „საქართველოს ტელეკომი“ დარჩეს მონოპოლიუსტ საერთაშორისო ოპერატორად, ხოლო „საქართველოს ელექტროკავშირი“ კი დომინანტი შიდა ოპერატორად, რასაც მოჰყვება მათი ცალ-ცალკე პრივატიზება.

რა თქმა უნდა ამ შემთხვევაში ძალზედ მიმზიდველი იქნება „საქართველოს ტელეკომის“ აქციათა პაკეტის შექმნა, ხოლო „საქართველოს ელექტროკავშირის“ აქციები ნაკლებად მიმზიდველი დარჩება.

ჩვენის აზრით კავშირგაბმულობის განსახელმწიფოებრიობის ყველაზე უფრო მისაღებ ფორმას წარმოადგენს შემდეგი, თუ „საქართველოს ტელეკომს“ მიენიჭება ადგილობრივი ოპერატორის ლიცენზია, ხოლო „საქართველოს ელექტროკავშირი“ გახდება საერთაშორისო ოპერატორიც, და თითოეულის აქციათა პაკეტი გაიყიდება ერთ ლოკალ-ყოველივე ამან პოტენციური ინვესტორისათვის ძალზედ მიმზიდველი უნდა გახდეს ორივე კომპანია. რა თქმა უნდა, საერთაშორისო ტენდერის აუცილებელი პირობები უნდა იყოს ინვესტიციების ჩადება სატელეფონო ქსელების ტექნიკურ გადაიარსებასა და უწყვეტ სატელეფონო კავშირის უზრუნველყოფაში.

ქვეყნის მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე საქართველოს ტელეკომუნიკაციის სისტემა ძალზედ მიმზიდველი უნდა იყოს უცხოური ინვესტორებისათვის. ცხადია სტრატეგიული ინვესტორები უნდა დაინტერესდნენ „ტრანს-აზია-ევროპის“ ოპტიკურ-ბოჭკოვანი საკაბელო

მაგისტრალის პროექტით მიუხედავად შანსის შორის, რომელ შემთხვევაშიც ახლაც მიმდინარეობს. ეს მ ა გ ის ტ რ ა ლ ი ნოვოროსიისკი - ს ო შ ი - ფ ო თ ი

თბილისის გავლით აზერბაიჯანსა და სომხეთის ტერიტორიაზე გაივლის. ამ კუთხით შესაძლებელია ინვესტიციების ჩადება რეგიონალურ, სახელმწიფოთაშორის პროექტებში. არანაკლებ საინტერესო და მნიშვნელოვანია აზია-ევროპის სატრანსპორტო მაგისტრალის „ტრასეკას“ და ტრანს-აზია-ევროპის ბოჭკოვან ოპტიკურ საკაბელო მაგისტრალის ერთიან გეგმაში წარმოდგენა, რაც უზრუნველყოფს საქართველოს ტელეკომუ-

ნიკაციის სისტემის და საერთაშორისო სატრანსპორტო მაგისტრალის ჩართვას ტელეკომუნიკაციის გლობალურ სატელეფონო ქსელში.

საქართველო მისმა გეოგრაფიულმა მდებარეობამ მოაქცია მსოფლიო გეოსტრატეგიულ ინტერესთა სფეროში, შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყანა მდებარეობს მნიშვნელოვან გზაჯვარედინზე და მას აქვს კარგი შესაძლებლობა ეფექტურად ჩაერთოს შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში, რაც პირველ რიგში საჭიროებს გამართული სატრანსპორტო სისტემის არსებობას. რა თქმა უნდა გამართულობა და კერძო საკუთრება იდენტური მცნებები არ არის, მაგრამ როგორც პრაქტიკა ცხადყოფს, საგრძობლადაა ერთმანეთზე დამოკიდებული.

დღემდე სატრანსპორტო სფეროში მიმდინარე განსახელმწიფოებრიობის პროცესი ყველაზე მეტად შეეხო საავტომობილო ტრანსპორტს, სადაც პრივატიზებულია 12 500 ავტოსატრანსპორტო საშუალება, რიგგეგმულა რეალიზაციიდან სახელმწიფომ მიიღო 7,532 მლნ აშშ დოლარი. ამის გარდა, კერძო მესაკუთრემ ავტოსატრანსპორტის შექმნის შემდეგ ახელმწიფოს გადაუხადა: ა) მფლობელობაში გადაცემის უფლებისათვის - 1 მლნ. აშშ დოლარი; ბ) ლიცენზია მოპოვება-უქსელუბატაციისათვის - 0,1 მლნ. აშშ დოლარი; გ) ტრანსპორტის ექსპლუატაციისათვის ფისტირებული გადასახადი - 1,57 მლნ. აშშ დოლარი; სულ - 10,193 მლნ. დოლარი. გარდა ამისა, სახელმწიფო ყოველ შემთხვევაში ნელს მიიღებს 1,57 აშშ დოლარს ავტოსატრანსპორტო საშუალებათა ექსპლუატაციისათვის დაწესებული ფისტირებული გადასახადისაგან.

1993 წლიდან საავტომობილო ტრანსპორტის სანარმოებს და და ორგანიზაციებში დაიწყო პრივატიზების მეორე ეტაპი - სააქციო საზოგადოებად ჩამოყალიბება. ამჟამად ქვეყნის

საავტომობილო სექტორში შექმნილია 100-ზე მეტი სააქციო საზოგადოება, მათ შორის საავტომობილო ტრანსპორტის დეპარტამენტი - 84, საქართველოს მშენებლობისა და ურბანიზაციის სამინისტროში - 11, სოფლის მეურნეობის და სურსათის სამინისტროში - 5, და ა.შ. გარკვეული ნაბიჯებიც გადადგმული მნიშვნელოვანია აზია-ევროპის სატრანსპორტო მაგისტრალის „ტრასეკას“ და ტრანს-აზია-ევროპის ბოჭკოვან ოპტიკურ საკაბელო მაგისტრალის ერთიან გეგმაში წარმოდგენა, რაც უზრუნველყოფს საქართველოს ტელეკომუ-

ნიკაციის სისტემის და საერთაშორისო სატრანსპორტო მაგისტრალის ჩართვას ტელეკომუნიკაციის გლობალურ სატელეფონო ქსელში.

საქართველო მისმა გეოგრაფიულმა მდებარეობამ მოაქცია მსოფლიო გეოსტრატეგიულ ინტერესთა სფეროში, შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყანა მდებარეობს მნიშვნელოვან გზაჯვარედინზე და მას აქვს კარგი შესაძლებლობა ეფექტურად ჩაერთოს შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში, რაც პირველ რიგში საჭიროებს გამართული სატრანსპორტო სისტემის არსებობას. რა თქმა უნდა გამართულობა და კერძო საკუთრება იდენტური მცნებები არ არის, მაგრამ როგორც პრაქტიკა ცხადყოფს, საგრძობლადაა ერთმანეთზე დამოკიდებული.

დაფუძნდა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება „საქართველს რკინიგზა“.

რკინიგზის სისტემაში პრივატიზაციის პროცესი დაიწყო მისი ინფრასტრუქტურის (არასანარმოო დანიშნულების) ორასამდე ობიექტის განსახელმწიფოებრიობით. შემდგომში საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით განხილული იქნება საქართველოს რკინიგზის რსტრუქტურული რეორგანიზაციის საკითხი. ამასთანავე, არსებული საერთაშორისო გამოცდილების სრულყოფილი ანალიზის შემდეგ შესაძლებელი იქნება მეტროპოლიტენის პრივატიზაცია.

1998 წელს, „მენარმეთა შესახებ“ კანონის შესაბამისად რეგისტრაციაში გატარდა სააქციო საზოგადოება „ელმაქალმშენებელი“ და განხორციელდა მისი აქტივების ხელახალი შეფასება. ამჟამად შემუშავებულია საკონკურსო პირობები.

უკვე დაფუძნდა სააქციო საზოგადოებად „თბილისის აეროპორტი“, რომლის აქციათა 100 პროცენტიც ჯერ კიდევ რჩება საქელმწიფო საკუთრებაში.

სატრანსპორტო სფეროს პრივატიზების საქმეში ერთ-ერთ მთავარ საკითხს წარმოადგენს ფოთის ნავსადგურის განსახელმწიფოებრიობა. ფოთი თავისი სტრატეგიული მდებარეობით ვაკეპასისა და ცენტრალური აზიისათვის ტვირთის გადამცემი პუნქტის მხარეზე, გეოპოლიტიკური თვალსაზრისით იგი უმოკლესი და, ამრიგად ყველაზე იაფი, სწრაფი გზაა დასავლეთისაკენ, საეაქრო ურთიერთობების მქონე კავკასიისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებისათვის.

ფოთის უმთავრესი უპირატესობა TRACECA -ს დერეფანში შერადებით უმოკლესი მანძილი, მაგრამ დღეს მისი მდგომარეობა არცთუ სასარბიელია და სრულიად ადვილი შესაძლებელია დაკარგოს ეს უპირატესობა.

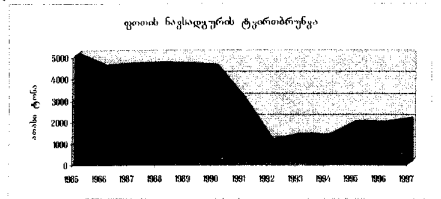
ფოთის ნავსადგურის თვირთბრუნვის მოცულობა 1985 წლიდან მყოლებული თითქმის 5-ჯერ შემცირდა, მაგრამ 1994 წლიდან ამ მხრივ უკვე შეიმჩნევა დადებითი ტენდენციები.

დადებითი ძვრები შეიმჩნევა აგრეთვე ტვირთბრუნვის სტრუქტურაშიც, თუ ადრე ტვირთის ძირითად მასას ნაყარი ტვირთი შეადგენდა, დაღისათვის მნიშვნელოვანია შეფუთული და კონტინერებით გადაზიდული ტვირთის წილი.

მიუხედავად დადებითი ძვრებისა ნავსადგური ბევრად ჩამორჩება საერთაშორისო სტანდარტებს თავისი პროდუქტიულობით, რაც თავის გამოხატულებას პოულობს გემების შეფერხებაში, ტვირთგადაზიდვაზე მაღალ ტვირთებში და ა.შ. ფოთის ნავსადგური თავის პროდუქტიულობით

დაახლოებით 25 პროცენტით ჩამოუვარდება შავი ზღვის სხვა პორტებს, რომლებიც მისი უშუალო კონკურენტები არიან. ეს ყველაფერი ძირითადად გამოწვეულია ალტურვილობის მოქველებით

(რომელთა უმეტესი ნაწილი 20-50 წლისა). ფოთის ნავსადგურის მოდერნიზაციასა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას ახლავს ესაჭიროება 12 მილიონამდე აშშ დოლარის ინვესტიცია და დამატებითი გრძელვადიანი ინვესტიციები 40-დან 140 აშშ დოლარამდე. რა თქმა უნდა, ნავსადგურს არ შესწევს უნარი საკუთარი სახსრებით მოახდინოს ამხელა ინვესტიცია, ისიც აშკარაა, რომ დღევანდელი ფისკალური კრიზისიდან გამომდინარე სახელმწიფოსაც არ გააჩნია შესაძლებლობა ნავსადგურის მოდერნიზაციისა. ნამდვილად არ არის გამართლებული, რომ სახელმწიფომ აიღოს დამატებითი კრედიტები უცხოური ფინანსური ინსტიტუტებიდან და ამ თანხის დაბანდება მოახდინოს ნავსადგურის ტექნიკურ გადაიარაღებაში. მაშასადამე, ერთადერთი

ნავსადგურის განსახლებიერებრიობის დროს სახელმწიფო აუცილებლად უნდა დარჩეს მინის და ჰიდროტექნიკური მონოპოლიზაციის მემკვიდრე

გამოსავლი მიმდინარე ეტაპზე მხოლოდ კერძო ინვესტიციების მოზიდვაა. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ ფოთის ნავსადგურის განსახლებიერებრიობა არ გულისხმობს მთლიანად ნავსადგურის (მინითა და მთელი თავისი ქონებით) უცხო კაპიტალის კერძო საკუთრებაში გადასვლას. სახელმწიფო არ ყიდის ნავსადგურის ძირითად ფონდებს, უბრალოდ იჯარით, 30 ენლის ვადით, გასცემს მას ინვესტორზე ან ინვესტორთა ჯგუფზე, რომლებიც კონკურსში მოიპოვებენ ნავსადგურის ექსპლუატაციის უფლებას. იჯარის ვადის გასვლის შემდეგ კი, სახელმწიფო იღებს მოდერნიზირებულ ნავსადგურს, ბიუჯეტიდან ყოველგვარი ხარჯების გადაღების გარეშე. მითუმეტეს, რომ მსოფლიო გამოცდილება ცხადყოფს, ნავსადგურების პრივატიზაციის ყველაზე ეფექტური მოდელი, რომელსაც ეკონომიკურად ყველაზე დიდი აღმავლობა მოსდევს, არის მოდელი სადაც

სახელმწიფო გვევლინება მხოლოდ მინისფლობელად და ძირითადი საშუალებების მესაკუთრედ.

ასეთი მოდელის სხვადასხვა ვარიანტები არსებობს: ერთ-ერთი მოდელის მიხედვით სახელმწიფო მნიშვნელოვან კონკურენციას უწევს თავის მოიჯარებს და დიდი რაოდენობით ფონდებს აბანდება ნავსადგურში. ეს მოდელი ეგრეთ წოდებული ევროპული მოდელის სახელითაა ცნობილი, მაგრამ მიუხედავად თავისი ეფექტურობისა ყოველად მიუღებელია ჩვენი ქვეყნისთვის (მოცემულ ეტაპზე განსაკუთრებით), რადგან არავითარი საშუალება არაიმე მნიშვნელოვანი თანხების გაღებისა და ნავსადგურის მოიჯარესათვის კონკურენციის განწვევისა დღესდღეობით არ არსებობს.

მეორე მოდელი, რომელიც ეგრეთ წოდებული ამერიკული მოდელის სახელითაა ცნობილი, იძლევა ნავსადგურის ოპერატორი კერძო მოიჯარისაგან მსხვილი კაპიტალდაბანდების განხორციელების საშუალებას, სახელმწიფო გარანტიების მეშვეობით. ეს მოდელიც აშკარად გამოუსადეგარია ჩვენი ქვეყნისათვის მოცემულ ეტაპზე.

ყიდვე ერთი მოდელი ნავსადგურის მართვისა, რომელიც აშკარად გასათვალისწინებელია ჩვენს შემთხვევაში, რადგანაც სახელმწიფოს მხრიდან კაპიტალის ხარჯვის გარეშე ინვესტიციების რუნვისა და ეკონომიკის უდიდეს ზრდას, არის ეგრეთ წოდებული ლათინური ამერიკის მოდელი. აღნიშნულმა დიდი შედეგები გამოიღო კოლუმბიაში, მექსიკაში, ბრაზილიაში, არგენტინასა და კიდევ მთელ რიგ ლათინური ამერიკის ქვეყნებში.

აღნიშნული მოდელის მიხედვით ხდება ნავსადგურის 100 პროცენტით პრივატიზება. სახელმწიფოს მხრიდან ინიშნება მხოლოდ ადმინისტრაცია.

გარკვეულწილად მისაღებია, აგრეთვე, ეგრეთ წოდებული რუსული მოდელი, რომელიც სანქტ-პეტერბურგის ნავსადგურის განსახლებიერებრიობის მაგალითს ეფუძნება. ამ მოდელის მიხედვით მზდა აქციათა მხოლოდ საკონტროლო პაკეტის - 52%-ის გადაცემა კერძო საკუთრებაში. თუმცა სახელმწიფო არ ერევა ნავსადგურის ექსპლუატაციაში და იგი მთლიანად მინდობილი აქვს კერძო ინვესტორს.

ყველა ზემოთ განხილული მოდელის გათვალისწინებით შეიძლება ჩამოვყალიბოთ ფოთის ნავსადგურის პრივატიზების ჩვენი ქვეყნისათვის ყველაზე მისაღები მოდელი. ნავსადგური განსახლებიერებრიობას რომ უნდა დაექვემდებაროს ექვს არ ინვესტ, მაგრამ სახელმწიფო უნდა დარჩეს ნავსადგურის

მიდროტექნიკური შენობა-ნაგებობების მესაკუთრედ. ნავსადგურში უნდა ინიშნებოდეს სახელმწიფო ადმინისტრაცია, რომელიც იმომქედებს, როგორც სახელმწიფო მინიამფლობელი და სახელმწიფო პოლიტიკის გამტარებელი ორგანო. მაგრამ სახელმწიფო, ამავე დროს, არ უნდა მოწინააღმდეგოს უშუალოდ ნავსადგურის ექსპლუატაციაში. ნავსადგურის ადმინისტრაციამ უნდა მისცეს სააქციო საზოგადოებას ან ერთ მსხვილ ინვესტორს მისი ქონების გამოყენების უფლება, დროის გარკვეული მონაკვეთის განმავლობაში, 15-დან 30 წლამდე, რაც დამოკიდებული უნდა იყოს დაბანდება კაპიტალის მოცულობაზე.

დღის წესრიგში დგება საკითხი, თუ აქციათა რა ნაწილი უნდა დაიტოვოს სახელმწიფომ ხელში

გამომყვანილი ლიტერატურა:

საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება „საქართველოს ენერჯისისტების კომპანიების პრივატიზების სტრატეგიის შესახებ“ №403 05.07.1998
 საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება „საქართველოს ეროვნული მუერნობის ცალკეული დარგების პრივატიზების განხორციელების ერთიანი გეგმის შესახებ“ №776, 29.12.1997
 საქართველოს სახელმწიფო ქონების მართვის სამინისტროს ბრძანება „სახელმწიფო ქონების კონკურსის, აუქციონის, ოჯარა-გამოსყიდვის, პირდაპირი მიყიდვის ფორმით პრივატიზებისა და სახელმწიფო საკუთრებასი არსებული აქციების მართვის უფლების კონკურსის ფორმით გადაცემის შესახებ. დებულებების დამტკიცების თაობაზე“. 08.09.1997
 საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების პროექტი „ საქართველოს ტელეკომუნიკაციის სექტორის პრივატიზების სტრატეგიის შესახებ“.
 საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების პროექტი „ფოთის საზღვაო ნავსადგურის რესტრუქტურირებისა და პრივატიზების სტრატეგიის შესახებ“.
 კანონპროექტი „საქართველოს ენერჯისისტების განმარტებული კომპანიებისა და გენერაციის სფეროს პრივატიზების სამოქმედო პროგრამის შესახებ“
 საქართველოს კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სამინისტროს, საქართველოს სახელმწიფო ქონების მართვის სამინისტროს, მსოფლიო ბანკის, „ტაისის“ საკორდინაციო ბიუროს, სემინარის „საქართველოს ტელეკომუნიკაციის სექტორის პრივატიზების გზები“, ინსალგები.
 „ფოთის საზღვაო, საფაგრო ნავსადგურის რესტრუქტურირების (პრივატიზაციის) ალტერნატივები“. USAID თბილისი 1997.
 გაზეთი „შეხვედრე“ 15.01.1999
 საქართველოს ქონების მართვის სამინისტროს ყოველკვირეული საინფორმაციო ანალიტიკური ბიულეტენი „პრივატიზისი“ №5 19.02.99.

ეკონომიკური თიოსიკვა

დავით ლომიძე

საქართველოში მიმდინარე სტრუქტურულმა და ინსტიტუციონალურმა ცვლილებებმა თავისი ლოგიკური გაგრძელება 1996-1997 წლებში ჰპოვეს. არსებული ინფორმაციის თანახმად, ამ წლებში ეკონომიკური ზრდის შედეგების მიხედვით საქართველო მონიავედ ითვლებოდა ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის და მსოფლიოში მტკიცედ დაიმკვიდრა ლირისული ადგილი, როგორც ყველაზე სწრაფად განვითარებადმა ქვეყანამ.

ხოლო 1998 წელი საქართველოს ეკონომიკისთვის უმწვევესი გამოდგა. მაკრო-ეკონომიკური სტაბილიზაციის მისაღწევად განხორციელებულმა რეფორმებმა, ეროვნული ვალუტის-ლარის შემოღებამ, ინფლაციური პროცესების კონტროლმა, გაცვლითი კურსის სტაბილიზაციამ, როთაც ჩვენ ამ ხნის განმავლობაში ვამაყობდით, ერთიანი ეკონომიკური პოლიტიკის არარსებობის პირობებში კრახი განიცადა.

1998 წელს ქვეყანაში მიმდინარე საგადასახდო-საბიუჯეტო და ფულად-საკრედიტო სისტემებში მიმდინარე ნეგატიურმა პროცესებმა და რიგმა საგარეო-ეკონომიკურმა ფაქტორებმა უარყოფითი გავლენა მოახდინეს საქართველოს ეკონომიკაზე. მიუხედავად ამისა, ეროვნულმა მეურნეობამ შეინარჩუნა განვითარების წინა წლებში ჩამოყალიბებული პოზიტიური ტენდენცია - მშპ-ს ზრდის ტემპი წინა წელთან შედარებით 2,9 პროცენტის დონეზე ჩამოყალიბდა, რაც

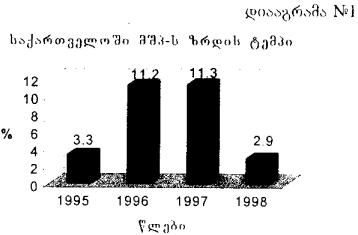
1998 წელს წინა წელთან შედარებით სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის მოცულობა 8 პროცენტით შემცირდა და მოქმედ ფასებში 2,6 მლრდ. ლარი შეადგინა

მნიშვნელოვნად ჩამორჩება წინა წლებში ჩამოყალიბებულ ზრდის ტენდენციას (იხ. დიაგრამა №1) და მისმა ნომინალურმა ღირებულებამ საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემებით 6,8 მლრდ. ლარი შეადგინა, რაც ერთ სულ მოსახლეზე 1250 ლარის დონეზე იყო.

1998 წელს შპა წინა წელთან შედარებით გაიზარდა 2,9 პროცენტით და მისმა ნომინალურმა ღირებულებამ 6,8 მლრდ. ლარი შეადგინა

ამ მაჩვენებლის ზრდის ასეთი დაბალი ტემპი (3,9-ჯერ ნაკლები), უმთავრესად, განპირობებულია

ეროვნული მეურნეობის ისეთ მნიშვნელოვან

დარგებში (სოფლის მეურნეობასა და მრეწველობაში), შექმნილი დამატებული ღირებულების მოცულობის შემცირებამ (შესაბამისად 10 პროცენტით და 2,3 პროცენტით). სამაგიეროდ, მაღალი ტემპებით ვითარდებოდა ტრანსპორტი, სამშენებლო წარმოება და კავშირგაბმულობა, რომელთა ზრდის ტემპებზე, შესაბამისად, 40, 30,9 და 46 პროცენტს მიაღწია.

სასოფლო-სამეურნეო სექტორი საქართველოს ეკონომიკისათვის მეტად მნიშვნელოვანია. დღესდღეობით მის წილად მშპ-ს მოცულობის 24,7 პროცენტი მოდის. 1998 წელს სოფლის მეურნეობაში მთლიანი პროდუქციის მოცულობამ ფაქტიურ ფასებში 2,6 მლრდ. ლარი შეადგინა.

რაც შეეხება გადაჭირებულ პროდუქციის მოცულობას ფაქტიურ ფასებში სულ საქართველოსათვის 1998 წელს შეადგინა 593 მლნ. ლარი და წარმოებულთან შედარებით შეადგინა 72,9 პროცენტი. ეს ნიშნავს, რომ წარმოებული პროდუქციის მეოთხედის გასაღება უჭირთ შეწარმევებს. განსაკუთრებით დიდი იყო ნაშთები ქ. თბილისში, რომელმაც შეადგინა 75 მლნ. ლარი. ხოლო მხარეების მიხედვით გადაჭირებული პროდუქციის წარმოებულთან პროცენტული შედარებით ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი აქვს აჭარას - 32,6 პროცენტი.

მრეწველობაში მოქმედმა 2 704 მცირე საწარმომ 1998 წელს წინა წელთან შედარებით 7,6

დაღეს, მთელი ქვეყნის ეკონომიკისათვის, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საქართველოს მრეწველობის მდგომარეობას. როგორც ვიცით იგი არის მთავარი შემოსავლის წყარო სახელმწიფო ბიუჯეტისათვის, რადგან სხვა ეროვნული მეურნეობის დარგებში მაღალია შემოსავლების დაფარვის ხარისხი და ფაქტობრივად ვერ ხერხდება გადასახადების ამოღება.

1998 წელს მრეწველობაში სულ გამოშვებული იყო 814 361,1 ათასი ლარის პროდუქცია, ეს მაჩვენებელი წინა წელს იყო 841049,5 ათასი ლარი (ფაქტიურ ფასებში დღგ-სა და აქციზის გაერზე), ხოლო შესაძარ ფასებში - 1998 წელს იყო 811 525,8 ათასი ლარი.

პროდუქციის წარმოების ზრდის ტემპი 1998 წელს წინა წელთან შედარებით იყო 97,3 პროცენტი ანუ განიცადა დაქვემდებარება. მრეწველობის დარგების მიხედვით, პროდუქციის წარმოების დაცემის მთავარი წილი მოდის გადაამამუშავებულ მრეწველობაზე (წლის დასაწყისიდან პროდუქციის წარმოებამ წინა წლის ანალოგიური მაჩვენებლის 92,4 პროცენტით შეადგინა), სადაც შესაძარ ფასებში წინა წელთან შედარებით 39 მლნ. ლარით ნაკლები პროდუქცია გამოუშვეს. მათ შორის მოცულობის მიხედვით ყველაზე დიდი დაცემა ჰქონდა კვების პროდუქტების, სასმელებისა და თამბაქოს დამუშავებას - წინა წელთან შედარებით მიახლოებით 60 მლნ. ლარით შემცირდა ანუ წარმოება შემცირდა 20 პროცენტით.

1998 წელს წინა წელთან შედარებით მრეწველობაში წარმოებული პროდუქციის მოცულობა შემცირდა 2,7 პროცენტით და მისმა ღირებულებამ ფაქტიურ ფასებში შეადგინა 814 მლნ. ლარი

მხარეებს შორის 1998 წელს სამრეწველო საქონელის გამოშვების ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი წინა წელთან შედარებით ჰქონდა შიდა ქართლს - 59,2 პროცენტი, მაგრამ საქართველოს საშუალო მაჩვენებელზე უმთავრესად იმოქმედა ქ. თბილისში წინა წელთან შედარებით წარმოებული პროდუქციის 26 მლნ. ლარით შემცირებამ. ხოლო წარმოების ზრდა ჰქონდათ შემდეგ რეგიონებს: აფხაზეთს - 136,3 პროცენტი, იმერეთს - 118,6 პროცენტი, აჭარას - 111,3 პროცენტი, მცხეთა-მთიანეთს - 108,1 პროცენტი, ქვემო ქართლს - 107,5 პროცენტი და სამეგრელოსა და ზემო სვანეთს - 101,4 პროცენტი.

რაც შეეხება გადაჭირებულ პროდუქციის მოცულობას ფაქტიურ ფასებში სულ საქართველოსათვის 1998 წელს შეადგინა 593 მლნ. ლარი და წარმოებულთან შედარებით შეადგინა 72,9 პროცენტი. ეს ნიშნავს, რომ წარმოებული პროდუქციის მეოთხედის გასაღება უჭირთ შეწარმევებს. განსაკუთრებით დიდი იყო ნაშთები ქ. თბილისში, რომელმაც შეადგინა 75 მლნ. ლარი. ხოლო მხარეების მიხედვით გადაჭირებული პროდუქციის წარმოებულთან პროცენტული შედარებით ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი აქვს აჭარას - 32,6 პროცენტი.

მრეწველობაში მოქმედმა 2 704 მცირე საწარმომ 1998 წელს წინა წელთან შედარებით 7,6

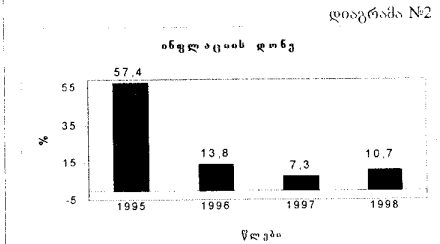
პროცენტით მეტი სამრეწველო საქონელი გამოუშვა. ხოლო, რაც შეეხება მის წილს მთელ მრეწველობაში წარმოებული პროდუქციის მოცულობაში, წინა წელთან შედარებით, გაიზარდა ორი პროცენტული ერთეული და შეადგინა 16 პროცენტი.

მიუხედავად იმისა, რომ 1998 წელს საქართველოში მთლიანი წარმოებული პროდუქცია წინა წელთან შედარებით შემცირდა, მცირე სანარმოებმა გვაჩვენებს, თუ როგორ ეფექტურად შეუძლიათ მუშაობა. ამისათვის სახელმწიფომ მკვეთრად უნდა განსაზღვროს პოლიტიკა და რეალურად შეუნყოს ხელი მცირე ბიზნესის განვითარებას.

საქართველოს მშპ-ს ზრდის ტემპზე 1998 წლის განვლილ პერიოდში გარკვეულ უარყოფით გავლენას ახდენდა სამომხმარებლო ფასების ინდექსის ბოლო დროს ჩამოყალიბებული შემცირების ტენდენცია და აკვისტოს თვეში რუსეთში განვითარებული მოვლენები.

წინა წლების შედეგების მიხედვით: სამომხმარებლო ფასების დონე 1995 წელს, წინა წლის დეკემბერთან შედარებით, 57,4 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო 1996 წელს ეს მაჩვენებელი 13,8 პროცენტი იყო, 1997 წელს იგი 7,3 პროცენტს გაუტოლდა (იხ. დიაგრამა №2).

რაც შეეხება 1998 წელს, მისის თვემდე ფასები ზომიერი ტემპით მატულობდა და ინფლაციის ტემპი 2,3 პროცენტით იყო, ხოლო შემდეგ დაიწყო დეფლაციური პროცესები და ნოემბრის ბოლოს მისი დონე, 1997 წლის დეკემბერთან შედარებით 1,2 პროცენტით შემცირდა. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ დეკემბერში დაფიქსირდა 12,1 პროცენტიანი ინფლაცია (წინა წლებში, ასეთი მაღალი

ინფლაცია თვეში მხოლოდ 1995 წელს დაფიქსირდა). ეს გამოწვეულია, ამ თვეში ეროვნული ბანკის მიერ, მიმოქცევის არხებში დამატებითი 42 მლნ. ლარის გაშვებით (იხ. დიაგრამა №3).

1998 წელს ინფლაცია 10,7 პროცენტის დონეზე დაფიქსირდა, რაც წინა წლის ანალოგიურ პერიოდებთან 3,4 პროცენტული პუნქტით მეტია

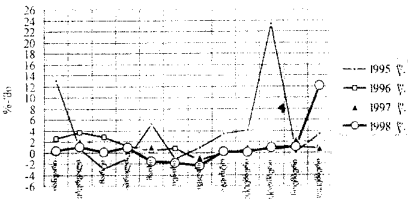
თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტს, რომ განვარდნის შემდეგ განხორციელდა სტაბილიზაციის და დაფიქსირებული იყო 0,1 პროცენტის საშუალოდ დეფლაცია, წლის ბოლოს ლარის მკვეთრმა დეველვაციამ გამოიწვია (განსაკუთრებით იმპორტულ საქონელზე),

1998 წელს ექსპორტმა 194 მლნ. აშშ. დოლარი, სოლმ იმპორტმა 1049 მლნ. აშშ. დოლარი შეადგინა და ამ მხრივ, საბარეო ვაჭრობაში უარყოფითად შეიქმნა გავლენა სავაჭრო დეფიციტის გაზრდაზე

ფასების მნიშვნელოვანი ზრდა. ამ ცვლილებამ შემოქმედება მოახდინა ქვეყნის სამომხმარებლო ფასების ინდექსზე და დეკემბრის თვის ინდექსი 12,1 პროცენტი შეადგინა. საყურადღებოა, რომ ფასები გაიზარდა ისეთ იმპორტირებულ სასაქონლო ჯგუფებზე, როგორცაა: ზეთი და ცხიმო (36,1 პროცენტით), თამბაქოს ნაწარმი (31,7 პროცენტით). საერთო ჯამში 1998 წლის სამომხმარებლო ფასების ინდექსი წინა წელთან შედარებით დაფიქსირდა 110,7 დონეზე, რაც 4-5 პუნქტით აღემატება ამ პერიოდის გეგმიურ მაჩვენებელს.

დიაგრამა N3

სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (ფასები წინა თვისთან შედარებით)

ბოლო წლების დადებით ტენდენციად შეიქმნა ჩაითვალოს საგარეო ვაჭრობის ბრუნვის ზრდა. მაგალითად: 1994 წელს მისი მოცულობა საქართველოში იყო 539,2 მლნ. აშშ. დოლარი, 1995 წელს - 542,8 მლნ. დოლარი, 1996 წელს იგი 884 მლნ. აშშ. დოლარს გაუტოლდა. ე.ი.

ზრდა წინა წელთან შედარებით 342 მლნ. დოლარი იყო. 1997 წელს ქვეყნის სავაჭრო ბრუნვა 1160 მლნ. აშშ. დოლარი გახდა, რაც 276 მლნ. აშშ. დოლარით მეტია წინა წელთან შედარებით, ხოლო 1998 წელს კიდევ გაიზარდა 59 მლნ. აშშ. დოლარით და შეადგინა 1242,6 მლნ. აშშ. დოლარი, რაც 1997 წლის მაჩვენებელს 5 პროცენტით აღემატება. ასევე გაზარტოვდა სავაჭრო პარტნიორ ქვეყნების გეოგრაფია და მათმა რიცხვმა წინა წლის 93-ის ნაცვლად 102-ს მიაღწია.

სამაგიეროდ უარყოფითად შეიძლება შეფასდეს სავაჭრო დეფიციტის გაუმჯობესო ზრდა, კერძოდ თუ 1997 წელს 703,7 მლნ. აშშ. დოლარი იყო, 1998 წელს 854,6 მლნ. აშშ. დოლარს გაუტოლდა. ამაზე მიგვითითებს თუნდაც ის ფაქტიც, რომ 1998 წელს იმპორტი გაიზარდა 11,1 პროცენტით და ექსპორტი შემცირდა 19,1 პროცენტით.

1998 წელს ექსპორტი 194,0 მლნ. აშშ. დოლარია (იხ. ცხრილი №1), ხოლო იმპორტი 1048,6 მლნ. აშშ. დოლარი (1997 წელს - შესაბამისად 239,8 მლნ. და 943,5 მლნ. დოლარი). მთლიანობაში საქართველოს

1998 წელს წინა წელთან შედარებით საბარეო ვაჭრობაში უარყოფითად შეიქმნა გავლენა სავაჭრო დეფიციტის გაზრდაზე

საგარეო სავაჭრო ბალანსის საღდომ 854,6 მლნ. აშშ. დოლარი შეადგინა. (1997 წელს შესაბამისად - 703,7 მლნ. აშშ. დოლარი).

საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბალანსი 1998 წელს (ათასი აშშ დოლარი)

	ექსპორტი (F.O.B.)	იმპორტი (S.I.F.)	ბალანსი
საგარეო სავაჭრო ბალანსი, სულ	194028.8	1048607.1	-854578.3
მათ შორის:			
დღის ქვეყნთან	104106.4	368849.4	-264742.9
არა დღის ქვეყნთან	89922.3	679757.8	-589835.4

1998 წელს წინა წელთან შედარებით ათი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორის წილი მთელ სავაჭრო ბრუნვაში 0,4 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა და 7,4 პროცენტზე შეადგინა. ამ უმსხვილეს პარტნიორებს შორის 1997 წელს გეგვებოდა დსთ-ს ქვეყანა (რუსეთი, უკრაინა და

აზერბაიჯანი) და მთელი სავაჭრო ბრუნვიდან მათ წილად მოდიოდა 33,8 პროცენტი, 1998 წელს - შესაბამისად დსთ-ს ქვეყნის წილი შეადგინა 33,4 პროცენტს.

მოუხედავად იმისა, რომ რუსეთში არსებული მძიმე ფინანსური კრიზისის გამო, 1998 წელს ჩვენი ქვეყნიდან ექსპორტი შემცირდა, საქართველოსათვის იგი მაინც ყველაზე მსხვილი პარტნიორ ქვეყანად რჩება (საქართველოს ექსპორტის 28 პროცენტი რუსეთის წილად მოდის).

რუსეთის საფინანსო კრიზისმა გამოიწვია ამ ქვეყანაში საბაზო პროდუქციის გაზრდა და ექსპორტის მოცულობის ზრდა, რამაც სექტემბერ-ოქტომბერში მკვეთრი ხასიათი მიიღო. ამ პროცესმა მნიშვნელოვნად გააუარესა საქართველოს სავაჭრო ბალანსი, რის შედეგადაც მკვეთრად შემცირდა უცხოური ვალუტის შემოღინება და ბაზარზე გამოიწვია დოლარზე

1998 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით, ეროვნული ბანკის წმინდა საერთაშორისო რეზერვები 184,9 მლნ. აშშ. დოლარი შეადგინა, გათვალისწინებული 210 მლნ. აშშ. დოლარის

მოთხოვნის გაზრდა. ხოლო ნოემბერში რუსეთთან საგარეო ვაჭრობა იმ ტენდენციას დაუბრუნდა, რომელიც კრიზისამდე იყო. ამას თუ დაემატებოდა მოსახლეობაში ინფლაციური მოლოდინის უკიდურეს ზრდას, რაც განპირობებულია იმის შიშით, რომ რუსეთში განვითარებული მოვლენები საქართველოში განმეორებულიყო. შედეგად მოჰყვა დოლარზე მოთხოვნის მკვეთრი ზრდა, რაც ძირითადი მიზეზი იყო ეროვნული ბანკის უცხოური ვალუტის რეზერვის 92,2 მლნ. აშშ. დოლარამდე (ანუ 127,2 მლნ. დოლარამდე) შემცირებისა.

1999 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით საქართველოს ეროვნული ბანკის ანგარიშებზე მიმდინარე ცვლილებების შედეგად უცხოური ვალუტის რეზერვა შეადგინა 118,4 მლნ. აშშ. დოლარი (ნოემბრის თვისთან შედარებით გაიზარდა 48 მლნ. აშშ. დოლარით). აღნიშნული ზრდა განპირობდა გასულ თვეში გათვალისწინებული და მიუღებელი 58,5 მლნ. აშშ. დოლარის (მსოფლიო ბანკის SAC -ის II ტრანშის 20 მლნ. აშშ. დოლარის, ევროგაერთიანების გრანტის 6 მლნ. ეკიუს, ანუ შესაბამისად ექვივალენტური თანხის 8 მლნ. აშშ. დოლარის და საგადაბმელო ბალანსის მზარდასაჭერად 16 მლნ. გულდენის, ექვივალენტურია 8,5 მლნ. აშშ. დოლარის, ასევე თელასის პრივატიზაციის 22 მლნ. აშშ. დოლარის) დეკემბრის თვეში მიღებამ. ამის შედეგად წმინდა საერთაშორისო რეზერვები - ექვივალენტის თვის დასაწყისიდან გაიზარდა 42,7 მლნ. აშშ. დოლარით

და შეადგინა - 184,9 მლნ. აშშ. დოლარი. ხოლო, რაც შეეხება 1998 წელს - ფულის მასას, იგი შემცირდა: ფართო ფული (ბანკებს გარეთ არსებულ ნაღდ ფულს დამატებული დეპოზიტები როგორც ეროვნულ, ასევე უცხოურ ვალუტაში) შემცირდა 4 მლნ. ლარით და შეადგინა 368,5 მლნ. ლარი; ფართო ფული უცხოური დეპოზიტების გარეშე - 34 მლნ. ლარით და 261,1 მლნ. ლარამდე შემცირდა; სარეზერვო ფულის მასა (ბანკებს გარეთ არსებულ ნაღდ ფულს დამატებული

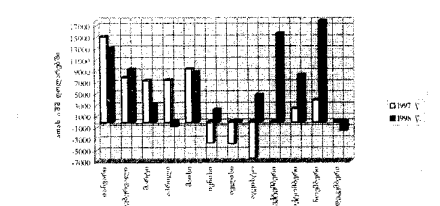
1998 წლის ბოლოს ეროვნული ბანკის მიერ განხორციელებული ფულად-საპარტიკო პოლიტიკის შედეგად ლარები იმომცირებოდა 33 მლნ. ლარით და შეადგინა 222 მლნ. ლარი

ბანკებში არსებული სხვადასხვა რეზერვები) - 17 მლნ. ლარით; ლარები მიმოქცევაში - 33 მლნ. ლარით და მიაღწია 222 მლნ. ლარს. ეს გამოიწვია იმ სავალუტო პოლიტიკამ, რომელიც განახორციელა ეროვნულმა ბანკმა თბს-ზე უცხოური ვალუტაზე მზარდი

მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. ეროვნული ბანკის სავალუტო რეზერვები 1998 წელს ძირითადად ემსახურებოდა იმას, რომ არ მომხდარიყო დეველვაცია და ფაქტურად დაკარგა კურსის სტაბილიზაციის ფუნქცია. ყოველივე ეს განპირობებდა იმას, რომ სავალუტო რეზერვების შემცირებამ მიიღო შეუქცევადი ტენდენციის სახე და სავალუტო კურსის ცვლილება აუცილებლობას წარმოადგენდა. ამასთან წინა

დიაგრამა №4

სესიის მერ 1997-1998 წელს განხორციელებული წმინდა რეზერვების თბს-ზე

წელთან შედარებით შეინიშნებოდა ინტერვენციების საშუალო მოცულობის მნიშვნელოვანი ზრდის ტენდენცია (დიაგრამა №4).

საქართველოს პარლამენტის მიერ დამტკიცებული „საქართველოს 1998 წლის

ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები - მასში აღნიშნულია, რომ „საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა საქართველოს ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვების დაზოგვისა და საგადასახდელი ბალანსის გაუმჯობესების მიზნით შეინარჩუნოს რეგულირებადი მცურავი კურსის რეჟიმი, შიდა სავალუტო ბაზარზე განახორციელოს ინტერვენციები ინფლაციის კონტროლისა და ლარის მნიშვნელოვანი საკურსო რყევების თავიდან აცილების მიზნით“. ასევე, ზემოთ თქმული ნორმატიული აქტით, 1998 წელს ეროვნულ ბანკს საერთაშორისო რეზერვები უნდა გაეზარდა 210 მლნ. აშშ დოლარამდე, რაც ვერ უზრუნველყო (პირიქით დაიწყო გაფლანგვა) და 1999 წლის 1 იანვრისათვის შეადგინა 184,9 მლნ. აშშ დოლარი.

მაშასადამე, შეიძლება დავასკვნათ რომ ეროვნულ ბანკს გააჩნდა, როგორც საფუძველი ასევე რეალური საშუალება (მაგ. 5-6 სექტემბრის სახით) მოეხდინა არჩეული პრიორიტეტის გადახედვა მცურავ სავალუტო კურსის რეჟიმზე გადასვლის სახით და ასევე, დაზოგავდა საერთაშორისო რეზერვებსაც. ამასთან, იმ ადრეულ პერიოდშივე არსებობდა იმის ნინანარჩევნელობის საშუალება, რომ

1998 წელს მთავრობის წინადაცხადებით, სხვა აქტივებისა და პასივების წინადაცხადებით, 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და 1 იანვრისათვის შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობებული იყო ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ დოლარის მიმართ SDR -ის და ლარის გაცვლითი

1998 წელს მთავრობის წინადაცხადებით, სხვა აქტივებისა და პასივების წინადაცხადებით, 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და 1 იანვრისათვის შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობებული იყო ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ დოლარის მიმართ SDR -ის და ლარის გაცვლითი

1998 წელს მთავრობის წინადაცხადებით, სხვა აქტივებისა და პასივების წინადაცხადებით, 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და 1 იანვრისათვის შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობებული იყო ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ დოლარის მიმართ SDR -ის და ლარის გაცვლითი

1998 წელს მთავრობის წინადაცხადებით, სხვა აქტივებისა და პასივების წინადაცხადებით, 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და 1 იანვრისათვის შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობებული იყო ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ დოლარის მიმართ SDR -ის და ლარის გაცვლითი

• ერთის მხრივ მთავრობაზე გაცემული კრედიტიდან დეკემბრის ბოლოს 32,1 მლნ. ლარის დაფარვით (SAC -ის II ტრანშის 20 მლნ. აშშ დოლარის მიღების შესაბამისად და დეკემბრის თვის ბიუჯეტის შესახებ კანონში ცვლილებების თანახმად, ბიუჯეტის დეფიციტის შესავსებად გასაცემი სესხების ლიმიტთან შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით)

• მეორეს მხრივ მთავრობის ანგარიშზე ღებულობის 23,6 მლნ. ლარით ზრდით, რაც გამოწვეულია „თელასის“ პროვაიზორების შედეგად შემოსული და გამოუყენებელი

1998 წელს წინა წელთან შედარებით მთავრობის წინადაცხადებით, სხვა აქტივებისა და პასივების წინადაცხადებით, 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და 1 იანვრისათვის შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობებული იყო ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ დოლარის მიმართ SDR -ის და ლარის გაცვლითი

თანხებით, ასევე ევროგაერთიანების გრანტის 6 მლნ. ეკიუს ექვივალენტი 12,8 მლნ. ლარის საპარტიო ფონდის ანგარიშზე ჩარიცხვით. სხვა წმინდა აქტივები 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და 1 იანვრისათვის შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობებული იყო ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ დოლარის მიმართ SDR -ის და ლარის გაცვლითი

1998 წელს მთავრობის წინადაცხადებით, სხვა აქტივებისა და პასივების წინადაცხადებით, 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და 1 იანვრისათვის შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობებული იყო ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ დოლარის მიმართ SDR -ის და ლარის გაცვლითი

კურსის ცვლილების შედეგად, 214 მლნ. ლარით ზრდამ, იმავდროულად მთავრობის სესხით სარგებლობისთვის დარიცხული პროცენტებისა და სხვა დებიტორების ანგარიშზე აქტიური ნაშთების შემცირებამ.

ხოლო, რაც შეეხება ბანკების წმინდა დავალიანებას, იგი წინა წელთან შედარებით გაიზარდა 3,1 მლნ. ლარით და მიმდინარე წლის 1 იანვრისათვის შეადგინა 6,6 მლნ. ლარი.

სარეზერვო ფული 1998 წლის დასაწყისიდან შედგება 17 მლნ. ლარით და 1 იანვრისათვის შეადგინა 259,7 მლნ. ლარი, მიუხედავად იმისა, რომ დეკემბრის თვეში გაიზარდა 5,7 მლნ. ლარით, მათ შორის:

- მიმოქცევაში ნაღდი ფული დეკემბერში

გაიზარდა 42,4 მლნ. ლარით, შეადგინა 222 მლნ. ლარი. მიმოქცევაში ნაღდი ფულის ზრდა ძირითადად გამოწვეულია დეკემბერში მთავრობაზე 25 მლნ. ლარის, ხოლო ბანკებზე 4 მლნ. ლარის ოდენობით სესხების გაცემით და აგრეთვე სესხის მიერ თბს-ზე აშშ დოლარის შესყიდვით განხორციელებული წმინდა ინტერვენციების შედეგად 1,6 მლნ. აშშ დოლარის ექვივალენტი 3 მლნ. ლარის მიმოქცევაში გაშვებით.

• ბანკების საკრედიტო პოლიტიკა ანგარიშებზე თანხები გაიზარდა 13,3 მლნ. ლარით, 1 იანვრისათვის შეადგინა 19,7 მლნ. ლარი, „თელასის“ პროვაიზორების თანხიდან მერის და ქონების მართვის კომიტეტის კუთვნილი თანხის 10,4 მლნ. ლარის, მათი მომსახურე ბანკის „საქართველოს

1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლების მიზნით, 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და 1 იანვრისათვის შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობებული იყო ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ დოლარის მიმართ SDR -ის და ლარის გაცვლითი

ბანკის“ ანგარიშზე ჩარიცხვით.

• სავალდებულო რეზერვები შემცირდა 4 მლნ. ლარით და შეადგინა 18 მლნ. ლარი, რაც განპირობებულია ბანკების დეპოზიტების შემცირებამ.

რაც შეეხება კომერციულ ბანკებს - დეპოზიტების თანხა 1996 წლის ბოლოს უტოლდებოდა 78 მლნ ლარს, რაც შშპ-ს 1,4% იყო, ხოლო 1997 წელს ამ მაჩვენებელმა 2,1% შეადგინა, ხოლო 1998 წელს გაიზარდა 23 მლნ ლარით და 1 იანვრისათვის შეადგინა 156 მლნ. ლარი. უნდა აღინიშნოს, რომ ფინანსური წლის განმავლობაში დეპოზიტების დაცემამ და წლის ბოლოს მისამდევრად კომერციულ ბანკებში დეპოზიტები (ეროვნულ ვალუტაში) 1998 წელს 6 მლნ. ლარით შემცირდა. ეს ძალიან ცუდი მაჩვენებელია და გამოხატავს მოსახლეობის უნდობლობას ფულად-საკრედიტო სისტემის მიმართ, რაც უმთავრესად გამოწვეულია ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსის დაცემის შედეგად მოსახლეობის ანბორების გაუფასურებით. ასევე თუ დავუბნავთ შემოსახლეობის უდიდესი ნაწილის დაბალი შემოსავლების დონეს და დაგროვების უმცირეს ნაწილს, მაშინათლად დავინახავთ მთელ უცხოეთს. მიუხედავად ამისა დეპოზიტები უცხოურ ვალუტაში 29 მლნ. ლარით გაიზარდა და დეპოზიტების სტრუქტურაში, 69 პროცენტამდე მიაღწია (1997 წლის ბოლოს ანალოგიური მაჩვენებელი 59 პროცენტი იყო).

ასევე მტკაღ მნიშვნელოვანია კომერციული ბანკების საკრედიტო საქმიანობა, რომელიც თანამედროვე ეტაპზე არასრულყოფილია სუბიექტური თუ ობიექტური ფაქტორების გამო. მიუხედავად ფულად-საკრედიტო სისტემაში არსებული კრიზისა, კომერციული ბანკების მიერ გაცემული შიდა კრედიტები 1998 წელს 54 მლნ. ლარით გაიზარდა და შეადგინა 224 მლნ. ლარი. აღსანიშნავია, რომ ამ პერიოდში კომერციული

ბანკებისადმი სანარმოთა დავალიანება (ეროვნულ ვალუტაში) შემცირდა 14 მლნ. ლარით, ხოლო ფიზიკური პირების დავალიანება (ეროვნულ ვალუტაში) გაიზარდა 2 მლნ. ლარით და საერთო დავალიანებამ შეადგინა 83,7 მლნ. ლარი. რაც შეეხება უცხოურ ვალუტაში გაცემულ სესხებს, საწარმოებსა და ფიზიკურ პირებს, იგი გაიზარდა 77 მლნ. ლარით და შეადგინა 154 მლნ. ლარი.

ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულება წარმოადგენს ეკონომიკაში სტრუქტურული გარდაქმნების განხორციელების ერთ-ერთ ძირითად ხელშეწყობ მუქეანიაშს. ამ მხრივ მუქტად საინტერესოა 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების მაჩვენებლები.

1998 წლის სახელმწიფო შემოსავლების მობილიზაციის მიზნული დონე, რომელმაც გრანტების გარეშე 830 მლნ. ლარს გადააჭარბა (ფინანსთა მინისტროს მონაცემებით), ხოლო საგადასახადო შემოსავლების მიხედვით კი 509 მლნ. ლარს მიაღწია. შესაბამისად სახელმწიფო ბიუჯეტის საკუთარი შემოსავლების მოცულობამ (გრანტების ჩათვლით) შეადგინა 666,5 მლნ. ლარი (შესრულდა 68 პროცენტით), ხოლო საგადასახადო შემოსავლების სახით

1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლები (მლნ. ლარებში)

ცხრილი №2

დასახელება	გეგმა	ფაქტი	%
სულ შემოსავლები და გრანტები	985,7	666,5	68
სულ შემოსავლები	951,7	598,9	63
სავალდებულო შემოსავლები (მათ შორის)	615,6	331	54
სავალდებულო ინსტრუმენტი	343,7	167,8	49
საწიფო ვალდებულებები	271,9	163,1	60
სულ ანსავალდებულო შემოსავლები	102,1	70,6	69
კაპიტალური შემოსავლები	24,3	47	193
სახელმწიფო სესხებიდან ფინანსი სულ	209,7	150,3	72
საქმიანობის ენერჯეტიკის ფონდი	163,7	117,1	72
დასაქმების ფონდი	4,3	2,8	67
საქმიანობის ფონდი	42,7	30,3	71
გრანტები	34	67,5	199

მიღებულ იქნა 330,96 მლნ. ლარამდე სახსრები, რომელიც გეგმასთან შედარებით 54 პროცენტით შესრულდა (იხ. ცხრილი №2).

უმთავრესად სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულებული შიდა საგადასახადო და საბაჟო საშუალებები არსებულ რთულ კორუფციულ სიტუაციაში უნდა მივანეროთ, რომლებმაც ამ წლის საგადასახადო გეგმა შესრულდა 49 და 60 პროცენტით. 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების გეგმის შესრულებლობით ბიუჯეტს დააკლდა 284,6 მლნ. ლარი.

საგადასახადო ინსტრუმენტების მიერ გეგმური

დავალებების შესრულების მდგომარეობა გაუარესდა 1998 წლის მეორე კვარტლიდან, ვინაიდან წლის პირველი კვარტლის შედეგების მიხედვით საგადასახადო ინსპექციის მიერ გეგმური დავალებები 101,5 პროცენტით იქნა შესრულებული. 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების გეგმით, საგადასახადო ინსპექციის მიერ, უმთავრესად ვერ შესრულდა დღგ (გეგმასთან შედარებით 64,7 პროცენტით შესრულდა) და აქციზი (41,3 პროცენტით შესრულდა).

რაც შეეხება საბაჟო სისტემაში მობილიზებულ საბიუჯეტო შემოსავლებს, იგი 1998 წლის გეგმასთან შედარებით 60 პროცენტით შესრულდა და შეადგინა 209,2 მლნ. ლარი. აქედან, ცენტრალურ ბიუჯეტში გადაირიცხა 163,2 მლნ. ლარი. მათ შორის, საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემებით, დღგ-დან მიღებულ იქნა 80,1 მლნ. ლარი, აქციზი - 24,9 მლნ. ლარი და საბაჟო გადასახადი - 58,1 მლნ. ლარის ოდენობით. უმთავრესად სახელმწიფო ბიუჯეტის გეგმით ვერ შესრულდა დღგ (შესრულების მაჩვენებელი 87,6 პროცენტი იყო) და აქციზი (24,9 პროცენტით იქნა შესრულებული).

უნდა აღინიშნოს, რომ 1998 წელს საგარეო ვაჭობაში, თუ არ განვიხილავთ მრავალ ნეგატიურ პროცენტებს, მთლიანი ბრუნვა წინა წელთან შედარებით გაიზარდა და შეადგინა 1242,6 მლნ. აშშ დოლარი, მაგრამ მათ შორის ძალიან მცირე ნაწილი ექვემდებარებოდა საგადასახადო დაბეგრვას. რადგან ხდებოდა ისეთი საქონელის იმპორტი, რომელიც თითქმის განათავისუფლებულია დაბეგრვისაგან: რეექსპორტის რეჟიმით განხორციელებული იმპორტი, უცხოური ინვესტიციების ხარჯზე შემოტანილი საიმპორტო საქონელი, ჰუმანიტარული დახმარების ტვირთები და სხვა. ამ მხრივ, აუცილებელია მაქსიმალურად იქნას შემცირებული ყოველგვარი შეღავათები, რომელსაც ბევრი (რეალური გადასხდელი) არის ამოვარებული.

თუ განვიხილავთ თვეების მიხედვით, საბაჟო სისტემაში მობილიზებულ სასრებს, ნათლად ჩანს, რომ აპრილის თვის შემდეგ შემოსავლები მნიშვნელოვნად მცირდებოდა და უკვე ივნისის თვეში ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი აღინიშნა -

1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების გეგმა შეადგინა 63,6 პროცენტით და შეადგინა 331 მლნ. ლარი, ამით შემოსავლების სახით ვერ მივიღეთ 284,6 მლნ. ლარი

9 988 ათასი ლარი. ხოლო ოქტომბრის თვეში ყველაზე არასახარბიელოდ შესრულდა გეგმა და შეადგინა 63,6 პროცენტით. ასევე, აღსანიშნავია, რომ მსხვილმა გადასახადებმა სულ საგადასახადო შემოსავლების გეგმა შესრულეს 70,4 პროცენტით, რის გამოც ბიუჯეტზე ვერ მივიღეთ 42,8 მლნ. ლარი. დაგეგმილი საგადასახადო შემოსავლების ვერ უზრუნველყოფა ძირითადად აღმნიშვნატიურებაში არსებული ნაკლოვანებების შედეგია. სათანადო აღრიცხვიანობის არ არსებობასთან ერთად, არ არსებობს ხელისუფლების პოლიტიკური ნება გადასახადების ამოღებისთან დაკავშირებით.

რაც შეეხება, 1998 წელს სახელმწიფო ბიუჯეტში შემოსავლებს სპეციალური ფონდებიდან, იგი გეგმასთან შედარებით შესრულდა 72 პროცენტით და შემოსავლების სახით ვერ მივიღეთ 59,4 მლნ. ლარი. ამ პერიოდში შემოსავლების არასაკმარისად მობილიზაციამ გამოიწვია ხარჯების სეკვესტრირება, ამ დროს უმთავრესად შენარჩუნებულ იქნა სახელმწიფო ბიუჯეტის ძირითადი პრიორიტეტები, როგორც ამას ზოგიერთი აღმასრულებელი და პოლიტიკური მოღვაწეები ამბობდნენ. სინამდვილეში, კი ისეთი დაცული მუხლები, როგორცაა ხელფასები, პენსიები და სხვა 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტით გათვალისწინებული მაკროეკონომიკური დახმარებები ვერ გაიყვა და შემდგომი წლის ბიუჯეტის ტვირთად იქნა გადატანილი, მაშინ როდესაც სრულდებოდა ხარჯების შემდეგი მუხლები: პერსონალური და სამსახურეობრივი ავტომანქანების შენახვა, მობილურების, ტელეფონების მომსახურების ხარჯები და სხვა.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ 1998 წლის მეორე კვარტლიდან საბიუჯეტო-საგადასახადო სისტემაში დაწყებულ კრიზისს, წლის ბოლოს „სავალუტო კრაზი“ დაემატა და შირყა წინა წლებში ჩამოყალიბებული მაკროეკონომიკური სტაბილურობა და ეკონომიკური აღმავლობა. ამით საქართველოს ეკონომიკისათვის, წინა წლის დანატოვარი, 1999 წელი მეტად რთული იქნება.

საინფორმაციო გვერდი

◆ ამა წლის 29 იანვრიდან - 2 თებერვლამდე ქ. სოფიაში ჩატარდა შვი ზღვის ქვეყნების გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ერთგულ შეხვედრებზე არსებულ წარმომადგენელთა და საერთაშორისო ქსელის დაარსების წინამძღოლადგებული პროცესის კოორდინატორთა შეხვედრა. ქსელის დაფუძნება ინიცირებულ იქნა 55 ბულგარული, 21 ქართული, 12 რუმინული, 16 რუსული და 40 უკრაინული არასამთავრობო ორგანიზაციათა მიერ. სამწუხაროდ, თუვერქეთის არასამთავრობო ორგანიზაციები ამ ეტაპისთვის შეხვედრაზე მხოლოდ დამკვირვებლის სტატუსით მონაწილეობდნენ.

საქართველოდან სოფიის შეხვედრას ესწრებოდა ეროვნული წარმომადგენელი და საქართველოს სტრატეგიული კვლევისა და განვითარების ცენტრის წევრი.

შეხვედრაზე განხილულ იქნა და მომზადდა ქსელის წესდება. გადაწყდა, რომ ქსელი დარეგისტრირდეს ბულგარეთში, ხოლო რეგიონალური ოფისი განლაგდეს ქ. ვარნაში. განხილულ და მიღებულ იქნა შვი ზღვის არასამთავრობო ორგანიზაციათა რეგიონალური სამოქმედო გეგმა, რომელიც შეეჯერდა ეროვნულ სამოქმედო გეგმათა დაფუძვლზე. ასევე საბოლოოდ განისაზღვრა ქსელის სტრუქტურა და განვითარების ტერმინოლოგია. ამრიგად ქსელის საბჭოს თუვერქეთში (ზატონი ივანე ბანჩევი, გარემოსდაცვითი ცენტრების ამირლები) და განათლების შვი ზღვის ცენტრი, ბულგარეთი, ვარნა).

ქსელის თვითკვლევ რეგისტრაციამდე საქართველოში ქსელის ფუნქციონირებასთან დაკავშირებული პროცესების კოორდინირებას კვლავ განაგრძობს საქართველოს სტრატეგიული კვლევისა და განვითარების ცენტრი.

◆ საქართველოს სტრატეგიული კვლევისა და განვითარების ცენტრის ადგილობრივი დემოკრატიის პროექტზე მომუშავე ჯგუფი, ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წარმომადგენლებთან ერთად, თებერვლის თვეში ეწვია ლავოლებისა და ოზურგეთის რაიონების სოფლების ახალ არჩეულ საკრებულოებს. აღნიშნული შეხვედრები მიზნად ისახავდა რაიონების მუნიციპალური პრობლემების გამოვლენასა და მომავალში შესაძლო თანამშრომლობის გზების განვითარებას. ვარდა ამისა, საკრებულოებს გადაეცათ პროექტის ფარგლებში მომზადებული და გამოცემული ნორმატიული მასალის კრებულები.

შეხვედრების მწვეავად დაიხა შემდეგი საკითხები: ადგილობრივი ბიუჯეტის ფორმირების შეესაბამების დახვედრის აუდიტოვება, საგადასახადების აკრეფის გააქტიურება და რა თქმა უნდა სოციალური უზრუნველყოფის პრობლემები.

გამართულმა შეხვედრებმა ცხადყვეს ის ფაქტი, რომ აუცილებელია უახლოეს მომავალში მიღებულ იქნას ადგილობრივი მმართველობისა და თვითმმართველობის ეკონომიკური საფუძვლების, ბიუჯეტის ფორმირების შესახებ კანონი, გაიძიოს ადგილობრივი და ცენტრალური საკუთრება.

საკრებულოებთან და ფერხებთან შეხვედრებისას გამოიკვეთა შემდეგი პრობლემები: მეტად მაღალია სოფლის-მურხონების მუშაკებზე გასაცემი სესხების საპროცენტო ვანაკეთი, ბიზნეს-გეგმის შედგენაში არ აქვთ გამოცდილება. უსახესწილი წლებში განმავლობაში არ ჩატარებულა მიწის ახალიწი, რის გამოც უმწვეავეს პრობლემად დგას მიწის საკითხი. შეხვედრებში ნათელია, რომ გლეხობა თანდათან სცილდება მიწას და კარგავს შრომით თვისებებს, აღნიშნულის წინაპირობა მათი სრული დაუცველობაა.

◆ ამა წლის დასაწყისში, საქართველოს სტრატეგიული კვლევისა და განვითარების ცენტრის აღმასრულებელი დირექტორი, ქალბატონი ეკა ურუშაძე, ცენტრის საქმიანობის უკეთ გაცნობის მიზნით, შეხვდა რიგი სამინისტროების წარმომადგენლებს, კერძოდ ურბანიზაციისა და მშენებლობის; სოფლის მეურნეობისა და სურსათის; დროულეობა და განსახლების; ოუსტიციის მინისტრებს. ასევე სოციალური დაცვის, შრომისა და დასაქმების; მრეწველობის; ეკონომიკისა და საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების მინისტრის მოადგილეებსა და თავდაცვის მინისტრის თანამშრომლებს. ამ შეხვედრების დროს გამოიკვეთა ვალკეულ სამინისტროებსა და ცენტრს შორის არსებული საერთო პრობლემები, ინტერესები და დაისახა ერთობლივი პროექტები.

◆ ამა წლის 26 თებერვლის საქართველოს სტრატეგიული კვლევისა და განვითარების ცენტრის მიერ ჩატარდა მორიგი სემინარი, რომელზეც „ეკონომიკის, ფინანსებისა და სოციალური პოლიტიკის“ ჯგუფის მიერ განხილულ იქნა მოსაზრებანი:

- ექსპორტის მხარდაჭერა
- ტრანსფერების პოლიტიკა

◆ წინა გამოკითხვების მსგავსად №11 ბიულეტენთან თანდართულ ბლც-გამოკითხვასაც ვერ ვუწოდებთ სოციოლოგიურს (მითუმეტეს თუ გავითვალისწინებთ რესპოდენტთაგან მიღებულ პასუხების მცირერიცხოვნებას) და შესაბამისად იგი რეალურ სურათსაც ვერ ასახავს. მიუხედავად ამისა ჩვენ მაინც ვთავაზობთ მკითხველს მიღებული შედეგების ანალიზს.

1. ფლობთ თუ არა ინფორმაციას სოციალური პოლიტიკის შესახებ?

სრულყოფილს	37%
ზოგადას	62.9%
არავითარს	0%

2. რომელი ფენა მიგაჩნიათ საქართველოში სოციალურად ყველაზე დაუცველად?

პენსიონერები	40.7%
უსახლკარო ბავშვები	51.8%
ინვალიდები	22.2%
უმუშევრები	14.8%
ლტოლიდები	11.1%
სხვა(სტუდენტები, შრომის დაბალი ანაზღაურების მქონე მშისახელობა, პედაგოგები) ...	7.4%

3. წარმოადგენს თუ არა სოციალური სფერო კორუფციის წყაროს?

კი	70.3%
არა	3.7%
არ ვარ ინფორმირებული	25.9%

4. რა მიგაჩნიათ ქვეყანაში არსებული სოციალური პრობლემების ძირითად მიზეზად?

ეკონომიკა	62.9%
კანონმდებლობა	22.2%
აღმასრულებელი ხელისუფლება	25.9%
სხვა მიზეზები(უსამართლობა კანონმდებლობით, კორუფცია)	7.4%

5. წარმოადგენს თუ არა კერძო საპენსიო ფონდები სახელმწიფო საპენსიო ფონდის რეალურ ალტერნატივას დღევანდელ საქართველოში?

კი	22.2%
არა	29.6%
ნაწილობრივ	40.7%
არ ვარ ინფორმირებული	7.4%

6. ფლობთ თუ არა ინფორმაციას სადაზღვევო სისტემების შესახებ?

სრულყოფილს	33.3%
ზოგადას	55.5%
არავითარს	11.1%

7. როგორ აფასებთ სახელმწიფო სავალდებულო დაზღვევას?

დადებითად	59.2%
უარყოფითად	33.3%

9. მიზანშეწონილია თუ არა 4%-იანი საგადასახადო სახელმწიფო განაკვეთი უცხოელ გადაზღვეველთათვის?

დიახ	37%
არა	51.8%

10. გამართლებულია თუ არა ის ფაქტი, რომ დაქირავებულის მიერ, დაქირავებულის დასაზღვევად გათვალისწინებული თანხა შედის ხელფასში და იბეგრება?

დიახ	7.4%
არა	85.1%

ფრიდრიხ ებერტის ფონდი

ფრიდრიხ ებერტის ფონდი წარმოადგენს დამოუკიდებელ საზოგადოებრივ-კულტურულ ორგანიზაციას, რომელიც მჭიდრო კავშირშია გერმანიის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიასთან. იგი დაფუძნებულ იქნა 1925 წლის 2 მარტს ვაიმარის პირველი პრეზიდენტის, სოციალ-დემოკრატების ლიდერის ფრიდრიხ ებერტის საპატივცემულოდ.

დღესდღეობით ფრიდრიხ ებერტის ფონდის თანამშრომელთა რიცხვი 540 კაცს შეადგენს. ფონდს ბიუროები გააჩნია მსოფლიოს 39 ქვეყანაში.

ფონდის მოღვაწეობის სფეროში შედის:

- დემოკრატიული სულისკვთებით საზოგადოების ყველა ფენის წარმომადგენელთა განათლება;
- ერთაშორისი თანხმობის ხელშეწყობა და განვითარებად ქვეყნებთან თანამშრომლობა;
- როგორც გერმანიაში, ასევე მის საზღვრებს გარეთ მცხოვრები ნიჭიერი სტუდენტებისა და ახალგაზრდა მეცნიერ-მუშაკებისათვის სტიპენდიების გამოყოფა;
- სამეცნიერო გამოკვლევების, კვლევითი სამუშაოების წახალისება;
- კულტურისა და ხელოვნების განვითარების ხელშეწყობა.

საქართველოში ფონდის წარმომადგენლობა 1994 წელს დაარსდა. ფონდი აქტიურად თანამშრომლობს როგორც სამთავრობო, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, განსაკუთრებით კი - ახალგაზრდულ ორგანიზაციებთან. კონფერენციების და სემინარების მონაწილეობით, სატელევიზიო პროგრამებითა თუ სპეციალისტების მომზადებით იგი ცდილობს თავისი წვლილი შეიტანოს აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის გამოცდილების, ცოდნის გაცვლაში.

საქართველოში ფონდის საქმიანობის სფერო შემდეგ საკითხებს მოიცავს:

- დემოკრატიის მხარდაჭერა, ეთნიკური უმცირესობების და ქალთა მოძრაობის დაცვა;
- ეკონომიკური რეფორმა, სოციალური პოლიტიკა და გარემოს დაცვა;
- საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა.

ფრიდრიხ ებერტის ფონდი საქართველოში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს სემინარულ მუშაობას სხვადასხვა ასაკობრივ და პროფესიულ ჯგუფებთან, როგორებიცაა, მაგალითად, კონფლიქტების გადაწყვეტის ალტერნატიული გზების შემუშავების მიზნით ტრენინგ-სემინარების ჩატარება ლტოლვილებთან, ჟურნალისტებთან, პოლიციელებთან, მართვის, ეკონომიკის, სამართლის საკითხების ირგვლივ — ცალკეული რეგიონების გამგებლებთან. ფონდის ხელშეწყობით ქვეყნდება მთელი რიგი პუბლიკაციები სხვადასხვა თემებზე, უმაღლეს სასწავლებლებში ეწყობა ვიდეო-ლექციები, რომელთაც უძღვებიან გერმანიიდან მოწვეული მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები.

ფონდთან მჭიდრო თანამშრომლობით საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის მიერ შემუშავებულ იქნა ისეთი მნიშვნელოვანი კანონპროექტები, როგორიცაა, გარემოსდაცვითი ნებართვისა და პოლიტიკური ორგანიზაციების შესახებ კანონპროექტი. აგრეთვე, ამავე ფონდის ფინანსური დახმარებით გახდა შესაძლებელი ცენტრში არსებული სამუშაო ჯგუფის „ეკონომიკა, ფინანსები და სოციალური პოლიტიკა“ აქტიური მოღვაწეობა.

ფრიდრიხ ებერტის ფონდს მომავლისათვის განზრახული აქვს სამოქმედო ასპარეზის გაზრდა და მუშაობის უფრო აქტიურად წარმართვა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში.

საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი

საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი დაფუძნებული იქნა 1995 წლის ივლისში. იგი წარმოადგენს დამოუკიდებელ, არასამთავრობო, არაპოლიტიკურ, არაკომერციულ ორგანიზაციას. მისი წევრები არიან სხვადასხვა სამეცნიერო წრეების წარმომადგენლები, მდიდარი გამოცდილების მქონე სპეციალისტები, ასევე სტუდენტები და ახალგაზრდები, რომლებიც გამოცდილ თანამშრომლებთან ერთად მუშაობენ ცენტრისათვის პრიორიტეტულ პრობლემებზე და თანამშრომლობენ როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციებთან.

ცენტრი სხვა ტრადიციული ტიპის არასამთავრობო ორგანიზაციებისაგან განსხვავებით, არ შემოიფარგლება მხოლოდ დამოუკიდებელი მკვლევარისა და დამკვირვებლის როლით და ცდილობს, გავლენა იქონიოს ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებზე. ამ მიზნით ცენტრი აქტიურად თანამშრომლობს არა მარტო სამეცნიერო და არასამთავრობო, არამედ სამთავრობო ორგანიზაციებთანაც, რათა საერთო ძალისხმევით შემუშავდეს ჩვენს ქვეყანაში არსებული რთული ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური პრობლემების გადაჭრის ოპტიმალური გზები. ცენტრში დამუშავებული სტრატეგიული გეგმები საბოლოო სახეს მხოლოდ მრავალჯერადი საჯარო განხილვების შემდეგ ღებულობს, რაც უზრუნველყოფს ამ პროცესში ყველა დაინტერესებული პირისათვის თანამშრომლობის მონაწილეობას.

ცენტრის რეგულარულ გამოცემებში — ბიულეტენებში გაშუქებული საკითხების ირგვლივ სისტემატიურად ეწყობა განხილვა-სემინარები.

ცენტრის პრიორიტეტული მიმართულებები:

- საზოგადოება და დემოკრატია
- გარემოს დაცვა და მდგრადი განვითარება
- საგარეო პოლიტიკა და ეროვნული უსაფრთხოება
- ეკონომიკა, ფინანსები და სოციალური პოლიტიკა

განხილვისთვის მიმართული პროექტები

1. კანონპროექტი საქართველოს გარემოსდაცვითი ნებართვების შესახებ; კანონი მიღებულია პარლამენტის მიერ.
2. კანონპროექტი საქართველოს პოლიტიკური ორგანიზაციების შესახებ; კანონი მიღებულია პარლამენტის მიერ.
3. საქართველოს ტერიტორიული მოწყობის შესახებ კონცეფციის შემუშავება;
4. ეკონომიკური რეფორმები საქართველოში;
5. ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარება;
6. არასამთავრობო გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების ქსელის ეროვნული შეხვედრის მომზადება;
7. ცენტრის ინსტიტუციონალური განვითარება.

ცენტრის დონორი ორგანიზაციები

1. ფრიდრიხ ებერტის ფონდი, გერმანია
2. ნიდერლანდების ორგანიზაცია საერთაშორისო თანამშრომლობისა და განვითარებისათვის, ჰოლანდია.
3. ბერგოფის კონფლიქტოლოგიის ინსტიტუტი, გერმანია

ცენტრის საშინაო დანიშნავი პირადი დახმავებით
ინფორმაციის მისაღებად შეუქლიათ, დაგვიკავშირდნენ.

ქ.თბილისი 380002, მარჯანიშვილის ქ. №19, საფოსტო ყუთი №45;
 ტელ/ფაქსი: (995 32) 964124/957030;
 ელექტრონული ფოსტა: csrdg@caucasus.net. csrdg@iberiapac.ge
<http://www.csrdg.caucasus.net>